

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1947.

Andra kammaren.

Nr 21.

Tisdagen den 6 maj.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 29 nästlidna april och den 2 innevarande maj.

§ 2.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 237, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

nr 238, angående upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige;

nr 240, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1946 vid dess tjugonionde sammanträde fattade beslut; och

nr 241, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet *Nilsson*, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr *Hagberg* i Malmö i en till mig riktad interpellation frågat, om jag vore villig att vidtaga undersökningar angående införande av kanalavgifter på Falsterbokanalen.

Innan jag går närmare in på interpellantens fråga torde jag först få lämna några upplysningar rörande de sjöfartstekniska förutsättningarna för trafiken genom Falsterbokanalen. Leden Falsterbokanalen—Flintrännan är 8 sjömil kortare än leden Falsterborev—Drogden och 13 sjömil kortare än leden Falsterborev—Flintrännan. Genom att farten måste begränsas till 4 knop på kanalsträckan mellan pirhuvudena i Kämpingebukten och Höllviken ernås icke en tidsvinst som motsvarar vägförkortningen. Sålunda vinner ett fartyg, som gör 15 knops fart, endast ca 6 minuter, om det går genom kanalen i stället för att runda revet och passera genom Drogden, och ca $\frac{1}{2}$ timme, om det går genom kanalen i stället för att runda revet och passera genom Flintrännan. Motsvarande tidsvinster för ett fartyg som gör 9 knops fart bli ca $\frac{1}{2}$ timme resp. ca 1 timme. Härvid har förutsatts att fartygen kunna passera runt revet fritt såsom före kriget samt att fartygen vid passage genom kanalen icke måste stoppa upp på grund av fartygsmöte eller tågpassage över bron över kanalen. Trafiken genom kanalen är nämligen enkelriktad mellan pirhuvudena i Kämpingebukten och Höllviken, en distans på ca $1\frac{1}{2}$ sjömil, vilket vid fartygsmöte kan medföra uppehåll för det ena fartyget med nära en halv timme. Vid tågpassagen bli uppehållen något mindre.

Svar på interpellation.

Svar på interpellation. (Forts.)

Av det anförda torde framgå, att det snabbgående tonnaget under normala förhållanden knappast lär komma att i någon större utsträckning begagna sig av leden genom Falsterbokanalen. Under nämnda förutsättning skulle alltså huvudsakligen endast de mera långsamtgående fartygen, såsom motorseglare och fiskebåtar, ernå en ekonomisk vinst genom att nyttja kanalleden. Förutom tidsvinsten erbjuder kanalen fartyg av denna kategori en för stormar mera skyddad färdväg. Falsterbokanalen fyller under fredstid alltså samma uppgift som andra av staten anordnade kustfarleder, t. ex. Sotenkanalen, i vilka farleder några avgifter icke upptagas, dock med undantag för Väddö kanal, där avgift sedan gammalt uttages. Utvecklingen har ju gått i den riktningen att avlasta trafiken från dylika specialavgifter. Så ha t. ex. bro- och färjavgifter på de allmänna vägarna helt slopats. Södertälje kanal, där trafiken är avgiftsbelagd, har en annan karaktär än kustfarlederna. En icke oväsentlig minskning i fraktkostnader ernås nämligen, om godset kan lossas direkt i målarhamnarna i stället för att lossas i en östersjöhamn och därefter transporteras med järnväg.

Den omfattande trafik, som varit rådande i Falsterbokanalen efter krigshandlingarnas upphörande på kontinenten, torde bero på att mineringarna kring Falsterborev ännu icke kunnat helt avlägsnas. Först för ca ett halvt år sedan kunde trafiken framsläppas i en av marinen minsvept ränna runt revet i närheten av territorialgränsen. Denna svepta leds sträckning medför, att fartygens väg runt revet nu blir avsevärt längre än före kriget. Därjämte har det visat sig svårt att 100-procentigt avlägsna de minor av nya typer, som använts under det senaste kriget. Detta har haft till följd att fartygen välja leden genom Falsterbokanalen trots att de därvid under vissa förhållanden äro ålagda att anlita och själva bekosta bogserbåtsassistans.

Falsterbokanalens betydelse för sjöfarten torde sålunda fortfarande främst hänföra sig till sådana förhållanden, som föranledde kanalens tillkomst, nämligen minrisken vid Falsterborev. På grund härav anser jag mig icke böra ifrågasätta att kanalavgifter för närvarande införas, och jag ställer mig också tveksam, huruvida det även sedan minrisken vid Falsterborev upphört kan komma att finnas anledning att införa dylika avgifter med hänsyn till arten och omfattningen av den trafik, som då kan komma att återstå för kanalen. Det synes mig vara för tidigt att ta slutlig ståndpunkt i denna fråga.

Härpå yttrade:

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för det utförliga svaret på min interpellation.

Om jag fattade herr statsrådet rätt menade herr statsrådet, på de skäl herr statsrådet anført i interpellationssvaret, att det snabbgående tonnaget under normala förhållanden, sedan minriskerna eliminerats — så långt nu detta kunde ske med hänsyn till alla de okända mintyper, som äro för handen — knappast lär komma att i någon större utsträckning begagna sig av leden genom Falsterbokanalen. Det skulle alltså huvudsakligen bli de mera långsamtgående fartygen, såsom motorseglare och fiskebåtar, som skulle ernå en ekonomisk vinst genom att utnyttja kanalleden. Jag vill inte helt bestrida riktigheten av herr statsrådets resonemang på denna punkt. Men jag undrar om man inte är berättigad att ifrågasätta, huruvida inte herr statsrådet i sitt svar har något förenklat frågeställningen. Sålunda menar jag — och jag tror jag kan våga stödja mig på utsagor från ganska sakkunnigt håll därvidlag — att kusttrafiken även utanför motorseglarnas kategori kommer att under normala förhål-

Svar på interpellation. (Forts.)

landen frekventera kanalen. Härtill kommer så en företeelse, som herr statsrådet inte berörde i svaret, nämligen den ganska betydande trafiken mellan Köpenhamn och Bornholm. Man är nog allmänt ense om att denna trafik under alla omständigheter kommer att för framtiden gå via Falsterbokanalen, som ju utgör en mycket bekväm och snabb väg mellan Köpenhamn och den danska ön Bornholm. Kanske man också skulle kunna fästa uppmärksamheten på den omständigheten, att Falsterbokanalen otvivelaktigt har blivit något av en turistattraktion, vilket medför en icke obetydlig mertrafik av denna beskaftenhet under själva turistsäsongen.

Sannolikheten talar dock för att även det stora tonnaget under vissa förutsättningar kommer att i framtiden gå genom kanalen. Jag tänker därvid på tonnage av verklig kapacitet — jag vill erinra kammarens ledamöter om att Falsterbokanalen under sin hittillsvarande existens har passerats av fartyg på ända upp till 17 000 tons displacement. Detta stora tonnage skulle säkerligen komma att begagna sig av kanalen under vintrar med sådana besvärliga isförhållanden som den vinter, som vi just ha bakom oss. Passagen runt Falsterborev är som erfarenheten visar särdeles besvärlig under isvintrar, då fyrskipp och bojar ha måst intagas. Ingen utprickning håller ju under dylika förhållanden. Vid sådana fall erbjuder kanalen en högst förträfflig genomfartsled. I vintras fingo vi sålunda uppleva, hurusom en mycket ansenlig anhopning av verkligt stora tonnage under ganska lång tid ägde rum i Malmö hamnar i väntan på tur att passera Falsterbokanalen. Jag har här en bild ur herr statsrådets forna tidning i Malmö för den 23 mars i år, som visar en mängd sådant tonnage, väntande på tur att komma igenom Falsterbokanalen, beroende på att isförhållandena voro sådana att man inte kunde komma runt Falsterborev. Läget var faktiskt under vissa perioder i vintras sådant, att Falsterbokanalen var den enda genomfartsleden mellan Östersjön och Öresund och vice versa. Jag tror att kanalen just för sådana situationer, som jag tecknat, även sedan minriskerna avlägsnats kommer att ha en betydelse, som man knappast får förbise.

När man här i kammaren och även i andra sammanhang diskuterade denna Falsterbokanal, som vi byggde för mycket stora pengar — den kostade 21 miljoner kronor — i början av kriget, så menade man att kanalen var att betrakta som en tillfällig anläggning och att trafiken i densamma ganska snart skulle komma att sjunka. Det intressanta är att alla dessa prognoser ha kommit på skam, i varje fall hittills. Herr statsrådet nämnde inga som helst siffror i sitt svar rörande frekvensen i Falsterbokanalen. Det kan därför kanske ha sitt lilla intresse att erinra kammarens ledamöter om hur trafiken verkligen har tett sig i kanalen under dessa år. Antalet fartyg, som åren 1944—1946 passerade kanalen, utgjorde år 1944 9 776, år 1945 10 454 och år 1946 14 572. Av dessa fartyg voro under 1944 2 821, under 1945 2 845 och under 1946 icke mindre än 5 671 utländska fartyg, vilka alltså passerade denna viktiga led utan att härför betala någon som helst avgift utöver de ofrånkomliga lotspengarna. Men inte blott fartygens antal utan även deras storlek har stigit för att nu uppgå till en genomsnittssiffra per fartyg av 600 till 700 nettoregister-ton. Som jag sade ha även fartyg på ända upp till 17 000 ton passerat genom kanalen. Med hänsyn härtill kan man räkna med att kanalen förra året trafikerats av cirka 8 miljoner nettoregister-ton. För att ge kammaren en bild av vad denna siffra innebär vill jag erinra om att Södertälje kanal under 1946 passerades av 7 411 fartyg med en sammanlagd dräktighet av cirka 783 000 nettoregister-ton, d. v. s. knappast en tiondel av det tonnage, som gick genom Falsterbokanalen helt gratis med undantag som sagt av lotspengarna.

Svar på interpellation. (Forts.)

Nu kan man naturligtvis undra hur utvecklingen skall te sig innevarande år. Det är väl för tidigt att därom fälla något omdöme. Men när jag var hemma i Malmö häromdagen tog jag reda på en statistik rörande trafiken i kanalen för tiden 28 april—4 maj, och den visade att kanalen under denna tid passerats av 416 fartyg. Det är alltså mer än 50 fartyg om dagen, som sista veckan gått igenom Falsterbokanalen. Håller sig denna frekvens, skulle man komma upp till en siffra som blir större än till och med fjolårets.

Felet med handläggningen av denna angelägenhet vad den ekonomiska sidan av saken beträffar består enligt min mening däri, att kanalavgifter icke infördes omedelbart. Kanalen togs genast efter färdigställandet i anspråk av den civila trafiken i en utsträckning, som nog ingen hade räknat med. Kanalbygget skedde ju mycket snabbt, och det har visat sig vara ett mycket välbetänkt beslut som riksdagen fattade när den slog till och beviljade de mycket avsevärda medel det den gången gällde. Kanalen fyllde verkligen ett stort behov och har varit oss till utomordentlig nytta under krigsåren. Därest man vid den tidpunkt då kanalen startade hade åsatt trafiken en skälig avgift, hade naturligtvis ingen opponerat sig däremot. Åtskilliga miljoner skulle på det sättet ha kunnat sparas åt skattebetalarna, som ju nu i stället ha fått bekosta inte bara kanalens underhåll, som går till 60 000 å 100 000 kronor om året, utan också givetvis ha fått betala räntorna på det nedlagda kapitalet, en summa som man kan våga beräkna till cirka 700 000 kronor om året.

Nu förstår jag mycket väl, att saken i dag ligger något annorlunda till än den gjorde den gången. Man måste förr eller senare räkna med en nedåtgående tendens inom sjöfarten, och då blir det självfallet svårare för denna att bära även ganska måttliga avgifter. Jag skulle vilja uttrycka saken så, att historien om Falsterbokanals finansiering är historien om en förspild chans. Nu är det kanske inte så mycket att göra åt saken. Jag måste tyvärr säga till herr statsrådet, att jag har fått det intrycket, att det för departementet har blivit något av en prestigefråga att beträffande Falsterbokanals finansiering icke vika från den ståndpunkt, som departementet en gång har intagit. Denna ståndpunkt har ju förfäktats av departementets talesmän oavsett vilket parti som den då agerande kommunikationsministern har tillhört. Man har en gång bitit sig fast vid den uppfattningen, att trafiken genom Falsterbokanalen skulle vara avgiftsfri, och sedan har man inte velat vika från den linjen, ehuru man konstaterat denna i mitt tycke ytterligt betydande ansvällning av trafiken, som där ägt rum.

Nu få väl skattebetalarna finna sig i att bestrida kostnaderna för kanalen även i fortsättningen. Men jag tror inte jag tar fel om jag räknar med att den börda, som kommer att åvila skattebetalarna, i fortsättningen kommer att bli ännu större. Som jag sade få de redan nu betala mellan 60 000 och 100 000 kronor om året i underhållskostnader och minst 700 000 kronor om året i ränteutgifter på det nedlagda kapitalet. Som åtskilliga av kammarens ledamöter torde komma ihåg, byggdes kanalen i mycket stor hast. En hel del av anordningarna blevo därför av tämligen provisorisk karaktär. Omfattande permanentningsarbeten förestå nu. Trävirket i pirar och dylika anordningar säges vara i behov av förnyelse. Här blir det alltså fråga om betydande utlägg, som skattebetalarna få stå för. Vidare får man räkna med att en del tekniska anordningar av ganska stor omfattning komma att behövas, om kanalen skall bevaras för framtiden. Man har talat om nödvändigheten att införa mistsignalering av modern typ och andra sådana ting. Det ena med det andra gör, att här anmäla sig utgiftsbehov av sannolikt ganska betydande storleksordning. Är jag icke oriktigt underrättad har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen redan låtit undersöka dessa förhållanden. Styrelsen kommer väl i sinom tid att an-

Svar på interpellation. (Forts.)

mäla sina önskemål för departementschefen, och han kommer väl sedan till riksdagen med begäran om anslag för ifrågavarande ändamål. Det är sålunda enligt min mening ingalunda sista gången, som vi här i kammaren ha att ta ståndpunkt till dessa spörsmål och diskutera frågan om kanalen.

Jag kan icke lasta vår nuvarande kommunikationsminister för hans ståndpunktstagande i denna fråga. Han känner sig väl bunden av de meningar, som tidigare givit sig till känna i frågan. Jag vill bara beklaga, som jag sagt, att man icke redan från början införde en avgift. Då hade skattebetalarna sluppit dessa ganska dryga bördor, och i stället hade trafiken fått betala dem på ett sätt, som jag tycker hade varit ganska rimligt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson: Herr talman! Eftersom den ärade interpellanten — jag fattade hans anförande så — i viss mån tycks ha resignerat och uppgivit hoppet om att kanalavgifter skola införas, då det icke bara är departementet som vid olika tillfällen visat sig ha en mening i denna fråga utan även riksdagen, så kanske jag kan fatta mig kort.

Jag vill understryka vad jag sade i mitt svar, nämligen att jag med hänsyn till att vi fortfarande ha exceptionella förhållanden tycker, att det är en vanskelig sak att bedöma den trafik, som i framtiden kan komma att äga rum genom Falsterbokanalen. Den ärade interpellanten har som sin mening uttalat, att kusttrafiken under alla förhållanden kommer att frekventera kanalen. Det är möjligt att så kommer att bli fallet, icke minst vid sådana tillfällen, då man kan söka lä och skydd mot stormar. Men beträffande det större tonnaget tror jag att det med hänsyn till den korta tidsvinsten kan ifrågasättas, huruvida det kommer att använda sig av denna farled. Jag har själv på ort och ställe varit i tillfälle att se, hur det går till, när större tonnage skall passera kanalen, och jag kan försäkra, att med hänsyn till alla de svårigheter, som jag i varje fall kunde iakttaga, måste man draga den slutsatsen, att detta tonnage endast under exceptionella förhållanden kommer att använda sig av denna farled. När minfaran upphört och man kan gå den naturliga vägen utan de stora svårigheter man har vid passerandet av kanalen, tror jag att man kommer att använda sig av den förstnämnda vägen.

Vad kostnaderna beträffar är jag medveten om att vad som här anförts av herr Hagberg är riktigt. Kanalen har dragit en kostnad av 21 miljoner kronor. Det var emellertid en kostnad, som man ansåg sig böra påtaga sig med hänsyn till de stora fördelar, som man kunde uppnå genom kanalbygget. Om man tänker på de stora vinster, som landets försörjning otvivelaktigt har gjort därigenom, att trafiken under hela kriget kunnat passera genom kanalen, en trafik, som under andra förhållanden skulle kommit att stoppas upp, får man säga, att kanalen redan tjänat in de pengar, som statsmakterna lagt ned på dess anläggande. I detta sammanhang får man också göra det erkännandet, att även de utländska fartyg, som kommit med last genom Falsterbokanalen, ha tillfört det svenska folkhushållet värden, som vi i andra sammanhang haft stor nytta av.

Eftersom situationen är sådan, att minfaran fortfarande består — det är framför allt de minfält, som finnas utanför Falsterbo rev, som tvinga fartygen att passera kanalen — och man sålunda ingalunda ännu kan tala om att fredliga förhållanden inträtt beträffande denna trafik, så anser jag, att när man icke tidigare lagt på några avgifter, bör man också nu kunna vänta och se, hur den framtida utvecklingen gestaltar sig. Det är faktiskt med den utgångspunkten, som jag har kommit till samma resultat, som man tidigare kommit till i departementet och här i riksdagen.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Bara en kort reflexion i anslutning till herr statsrådets uttalande.

Med anledning av herr statsrådets påpekande, att det icke bara vore kommunikationsdepartementet som vidhållit en viss uppfattning i denna fråga utan även riksdagen, vill jag erinra om att riksdagen endast vid ett tillfälle uttalat sig i frågan, nämligen vid 1944 års riksdag. Då hade två motioner väckts — om jag icke missminner mig var det från bondeförbundshåll — vari man yrkade på införande av dylika kanalavgifter. Statsutskottet behandlade denna fråga och avstyrkte visserligen motionerna, men utskottet uttalade sig på ett sådant sätt, att man förstod, att det i ett annat läge nog gärna skulle se sådana avgifters införande. Utskottet anförde vid det tillfället bland annat följande: »Med hänsyn till den nytta sjöfarten för närvarande har av den under kriget med stora kostnader och med direkt tanke på nuvarande avspärrningsläge tillkomna Falsterbokanalens kunde det, såsom i motionerna närmare utvecklas, i och för sig anses rimligt att kanalavgifter uttoges vid genomfarten. I och med en kommande fred torde emellertid situationen bliva totalt förändrad. Enligt vad som för utskottet upplysts är det att befara, att värdet av kanalens anlåtande då så förminskas att trafiken förmår bära endast högst reducerade avgifter. Det är därför att antaga, att kanalintäkterna skulle komma att te sig ganska begränsade i förhållande till kostnaderna för deras uppbörd.» Att statsutskottets förmodanden icke alls bekräftats av utvecklingen, måste ju statsrådet medge. Tvärtom är trafiken i Falsterbokanalens nu mycket större än den var under kriget.

Vidare menade statsrådet, att utländska fartyg, som gått genom kanalens, tillfört svenska folkhushållet varor, och på det sättet har kanalens betalt sig, kan man säga. Detta är alldeles riktigt, men resonemanget gäller ju icke beträffande de utländska fartyg, som gått genom kanalens utan att tillföra landet några varor. Den trafiken ha vi icke haft någon glädje av utan själva fått betala. Såsom statsrådet framhöll, ha vi ju kanaler, där dylika avgifter uttagas, nämligen Väddö kanal och Södertälje kanal, vilka åtminstone hittills varit av mycket mindre betydelse än Falsterbokanalens.

Jag har, herr talman, icke mer att tillägga utöver vad jag anförde i denna fråga. Vi komma nog tillbaka till den, när statsrådet kommer med nya äskanden för att upprätthålla denna genomfartsled.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Med anledning av det senast anförda vill jag bara göra den reflexionen, att statsutskottets uttalande vid 1944 års riksdag har jag fattat så, att uttalandet avsåg hur det borde vara, när fredliga förhållanden inträtt. Jag måste emellertid säga, att trots att vi ha ett formellt vapenstillstånd i världen och trots att nationerna lagt ned vapnen, så råda för kanalledens och Falsterbo revs vidkommande i dag icke fredliga förhållanden. Eftersom minfaran är så påtaglig, som vi sett av de olyckor, som inträffat under senaste tiden, kan man icke tala om fredliga förhållanden. Först när minfaran är avlägsnad och trafiken kan äga rum under fredsmässiga former, anser jag att den tidpunkt har kommit, varom riksdagen 1944 uttalade sig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande proposition, nr 236, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.

§ 5.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 5 a och 88—90 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 11.

§ 6.

Till bordläggning anmälades särskilda utskottets memorial, nr 1, angående remitterande till annat utskott av vissa till särskilda utskottet hänvisade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.

§ 7.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Birke m. fl.*, nr 416, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 219, angående anslag till teckning av ytterligare aktier i Svenska skifferoljeaktieföretaget;

herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*, nr 417, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 227, angående förslag till förordning rörande förkortning av utbildningstiden för vissa värnpliktiga m. m.; och

herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*, nr 418, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Lundstedt**, som anförde: Herr talman! År 1937 framställde undertecknad i en motion nr 98 i denna kammare förslag om bl. a. att frågor om resning i mening av återbrytande av dom skulle undergå förberedande prövning av en särskild nämnd, som — därest den funne grunder föreligga för att saken ånyo borde komma under skärskådande — hade att göra ansökan därom hos Konungen, d. v. s. högsta domstolen. Denna ansökan skulle icke kunna avslås, utan att synnerliga skäl för avslag kunde anföras. Nämnden skulle bestå av fem ledamöter, utsedda av Kungl. Maj:t för en tid av fem år. Minst en ledamot skulle vara juris professor och minst en advokat. Av de övriga borde en antingen vara juris professor eller advokat. Angående de två återstående gällde blott, att de icke finge vara statstjänare. Självfallet utgick jag ifrån, att åsikterna kunde skilja sig åt i fråga om lämpligaste sammansättningen av en sådan nämnd.

Min mening, att personer, på detta sätt stående utanför högsta domstolen, skulle få öva inflytande på resningsärendens avgörande, grundades därpå, att jag och mången med mig trott oss kunna spåra en benägenhet hos högsta domstolen att begränsa resningsinstitutets användning på ett ur rättssäkerhetens synpunkt föga tillfredsställande sätt. Som förklaring till denna restriktiva hållning hos högsta domstolen har gemenligen antagits, att ett resningsärende stundom kunde vara av den beskaffenhet, att högsta domstolens beslut däri mer eller mindre vore att karakterisera som ett beslut i egen sak. Praktiskt taget ligger det ju alltid så till, att det är högsta domstolens egna domar, som avses i resningsärendena. Resningen går sålunda ut på eventuell korrigerings av högsta domstolens egen dom. En sådan korrigerings kan högsta domstolen naturligtvis i allmänhet taga med största ro, enär den attackerade domens felaktighet vanligen icke berott på något misstag från domstolens sida. Men någon gång kan saken

Interpellation. (Forts.)

ligga annorlunda till. Misstaget kan ursprungligen ha varit högsta domstolens eller ursprungligen ha legat på ett tidigare stadium men förbisetts av högsta domstolen. Och misstaget eller förbiseendet kan ha berott på bristande aktsamhet eller begåtts trots iakttagande av all omsorg. I vilket fall som helst synes det vara omöjligt att bestrida, att känslökäl inom högsta domstolen, särskilt hänsyn till domstolens auktoritet eller prestige, *kunna* inverka till förfång för domstolens, icke vilja, men förmåga att sträva efter objektivitet vid sitt beslut i resningsärendet. Även om denna obestriddigen möjliga situation relativt sällan förelegat i resningsärenden, borde resningsinstitutet självfallet inrättas med nämnda situation för ögonen.

Emellertid avslogs motionen, och vi fingo 1939 en ny resningslag. I denna upptogs icke tanken om en förberedande prövning av resningsärendena, utan ansökan om resning går direkt från den dömd till högsta domstolen, som avgör saken i samma ordning som förr. Man hoppades icke desto mindre vid lagens antagande, att det nya resningsinstitutet skulle fungera på tillfredsställande sätt, när mera allsidiga resningsgrunder uttryckligen fastställts i lagen. Denna förhoppning har enligt mångens mening redan under denna korta tid hunnit svikas. För icke länge sedan avtog högsta domstolen en resningsansökan av en för mord dömd livstidsfånge, ehuru det var fullt tydligt vid granskning av handlingarna, att det icke ens utretts, att något brott begåtts långt mindre att den dömd gjort sig skyldig till mord. Efter detta avslag har ytterligare framkommit, att till grund för domen också legat en falsk vittnesutsaga, en mened alltså. Med hänsyn härtill har ny resningsansökan ingivits. Även om det näppeligen kan befaras, att högsta domstolen även denna gång skall avslå ansökningen, kvarstår dock avslaget på den förra resningsansökningen såsom en ytterligt allvarlig varning för faran, som kan hota en medborgare, att falla offer för ett justitiemord. I 15 år har den nämnde livstidsfånge varit berövad sin frihet. Tänk om oss det fall, att menedaren — för övrigt kanske i någon mån ursäktad genom den behandling, som han på sin tid torde ha utsatts för vid polisförhör och under rättegången i häradsrätten — hunnit avlida under dessa 15 år eller att han icke slagits av samvetets röst! Genom avslaget på den förra resningsansökningen skulle livstidsfånge bli nödgad gå i graven som en mördare, ehuru redan den dåvarande utredningen icke innefattade något bevis om hans skuld.

Det fall, jag nu berört, är ingalunda det enda efter nya resningslagen, som bestyrker mina tvivelsmål i förevarande avseende angående resningsinstitutets tillfredsställande utformning i vår lag. Men jag nöjer mig med att anföra blott detta fall, som synes mig fullt tillräckligt såsom bekräftelse på att mina synpunkter angående behovet av en särskild förberedande prövning av resningsärenden alltjämt, d. v. s. också efter nya resningslagen, ha sin aktualitet.

På grund av vad jag sålunda anfört har jag äran anhålla om kammarens medgivande att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande fråga:

Finner icke herr statsrådet, att proceduren för avgörandet av resningsfrågor bör ändras i huvudsaklig överensstämmelse med här förut angivna synpunkter eller i allt fall så, att högsta domstolen vid beslut i sådana frågor har tillgång till efter ingående prövning avgivna omdömen av personer, som icke äro av staten anställda i rättskipningens tjänst?

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Interpellation. Herr **Karlsson** i Stuvsta erhöi på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Med statens övertagande av Bergslagens järnvägar har förstatligandet av järn-

Interpellation. (Forts.)

vägsnätet i huvudsak genomförts. Likväl kvarstå ännu bland annat järnvägarna i Stockholms län — Roslagsbanorna och Nynäsbanan — i privat ägo.

De dåliga trafikförhållandena vid dessa banor ha utlöst ett starkt missnöje från trafikanternas sida, och en enhällig opinion har genom upvaktningar och andra opinionsyttringar sökt förmå statsmakterna att påskynda övertagandet av dessa järnvägar, som en betydande del av Stockholms förortsområden är beroende av i kommunikationshänseende.

Icke minst med hänsyn till dessa berättigade klagomål och att en så betydande befolkning är beroende av dessa järnvägar synes det oförklarligt att statsövertagandet alltjämt låter vänta på sig. Under hand har inofficiellt meddelats att övertagandet skulle ske omedelbart efter övertagandet av Bergslagens järnvägar.

Även om en dylik sammankoppling av dessa båda frågor alltid förefallit märkvärdig uppkommer likväl nu, då uppgörelsen om Bergslagens järnvägar är klar, frågan om staten med det snaraste ämnar övertaga järnvägarna i Stockholms län. Några besked om eventuella förhandlingar ha emellertid icke lämnats och inte heller om andra åtgärder från järnvägsstyrelsens sida i denna fråga.

Med hänsyn härtill anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

1) Ha några åtgärder från järnvägsstyrelsens sida vidtagits för att snarast överföra Roslagens järnvägar och Nynäsbanan i statlig ägo?

2) Kan förslag härom till innevarande års riksdag eventuellt tänkas?

Denna anhållan bordlades.

§ 10.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, såvitt avser anslagen inom det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under sjätte huvudtiteln, avseende anslagen inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Halmstad—Bolmens m. fl. järnvägar;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förvaltning stående fastigheter vid Falsterbokanalen;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående redovisning av vissa kronan tillhöriga markområden i Stockholm m. m.;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av vissa till församlingskyrkor utgående ersättningar m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 till vissa om- och nybyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m.;

nr 170, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stipendier åt lärjungar vid högre läroanstalter m. m.;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från skyldighet att erlägga överuttagningsavgift för gas;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till arbetsrådet för budgetåret 1947/48;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till C. H. Magnusson m. fl. i anledning av olycksfall i arbete; och

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader från anslaget till oförutsedda utgifter;

från bevillningsutskottet nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkterskatt för år 1947;

från första lagutskottet:

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1919 (nr 367) om fri rättegång; och

nr 173, i anledning av väckt motion med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 kap. 9 § giftermålsbalken m. m.;

från andra lagutskottet nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott; samt

från jordbruksutskottet:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 15 §§ förordningen den 20 juni 1941 (nr 577) angående bekämpande av tuberkulos hos nötkreatur m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 175, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 56 § lagen den 18 juli 1928 (nr 309) om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige, m. m., såvitt propositionen hänvisats till jordbruksutskottet, dels ock en i ämnet väckt motion; och

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § lagen den 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.39 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 7 maj.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Herr statsrådet *Nilsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 242, angående förvärv av aktier i Bergslagernas med flera järnvägsaktiebolag;

nr 243, angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m.;

nr 244, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.;

nr 245, angående anslag till bidrag till vissa plankostnader m. m.;

nr 247, angående anslag för budgetåret 1947/48 till statens brandinspektion: avlöningar; och

nr 248, angående omorganisation av djurgårdskommissionen m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

I enlighet med kammarens därom den 29 nästlidna april fattade beslut företogs nu val av ej mindre 24 valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, dels och suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även suppleanter för dessa valmän; och befunnos vid valens slut hava blivit utsedda till

valmän:

herr *Andersson* i Löbbo,

» *Bergström*,

» andre vice talmannen *Carlström*,

» *Fast*,

fru *Gustafson*,

herr *Hagberg* i Malmö,

» *Hällgren*,

» *Johnsson* i Kastanjegården,

» *Malmborg* i Skövde,

» *Mattsson*,

» *Mårtensson*,

» *Nilson* i Spånstad,

» *Nilsson* i Landskrona,

fru *Nordgren*,

herr *Nordström* i Kramfors,

» *Olsson* i Mellerud,

» *Olsson* i Oskarshamn,

» *Paulsen*,

» *Persson* i Norrby,

» *von Seth*,

» *Severin* i Stockholm.

- » *Svedman,*
- » *Svensson* i Grönvik och
- » *Wiberg,*

var och en med 167 röster; samt

suppleanter:

- herr *Molander,*
- » *Stjärne,*
- » *Johansson* i Norrfors,
- » *Skoglund* i Umeå,
- » *Ljungberg* och
- » *Skoglund* i Doverstorp,

var och en med 110 röster.

Ordningen mellan suppleanterna bestämdes, sådan den finnes här ovan angiven, genom lottnings.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i nästföregående paragraf omnämnda valen.

§ 4.

*Svar på
interpellation.*

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr statsministern **Erlander**, som anförde: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Nordström i Kramfors till mig framställt följande frågor:

1) Har inköpet och nedläggandet av Ulriksforsfabriken i Jämtland skett med eller utan hörande eller godkännande av de statliga myndigheterna?

2) Har hans excellens statsministern för avsikt att dels i här berörda fråga, dels när andra liknande situationer eventuellt uppkomma, vidtaga sådana åtgärder att garantier skapas för ett effektivt utnyttjande av tillgängliga produktionsmedel samt att trygga en *varaktig* försörjning åt befolkningen i de närmast berörda områdena?

Med anledning av dessa frågor vill jag först meddela, att försäljningen av Ulriksfors Sulfite AB:s anläggningar skett utan förhandskontakt med statsmakterna. I början av november 1946 erhöll arbetsmarknadskommissionen genom det s. k. varselsystemet uppgift om att 100 arbetare vid Ulriksfors Sulfite AB beräknades bli friställda på grund av uppehåll i driften under månaderna januari—maj 1947. Ingenting meddelades då från företags sida om förestående försäljning eller definitiv driftsnedläggelse. Med anledning av varslet trädde kommissionen i kontakt med länsarbetsnämnden i Jämtlands län, som då förklarade, att det tydligen var fråga om en säsongmässig driftsnedläggelse av ungefär samma slag, som regelmässigt förekommit under de senaste åren vid företaget i fråga. Man beräknade från nämndens sida, att arbetarna under driftsuppehållet skulle kunna beredas arbete i skogen och vid en del andra arbeten.

I december 1946 meddelades genom pressen, att ägaren till Ulriksfors Sulfite AB jägmästaren Arvid Carlander försålt anläggningarna i Ulriksfors till Svenska Cellulosa AB. Arbetsmarknadskommissionen tog då omedelbart förnyad kontakt med länsarbetsnämnden i Jämtlands län samt med Industriens produktionsråd. Vid samtal med jägmästare Carlander erhöll produktionsrådet bekräftelse på försäljningen. Såsom anledning till uteblivet varsel angavs, att affärstransaktionen genomförts så snabbt, att det icke blivit möjligt att varsla den definitiva driftsnedläggelsen i föreskriven ordning.

Svar på interpellation. (Forts.)

Med anledning av vad som inträffat ordnade länsarbetsnämnden ett första sammanträde med representanter för arbetarna och Ströms kommun i Strömsund den 18 december 1946. Därvid inventerades de sysselsättningsmöjligheter, som kunde uppbringas i bygden under den närmaste tiden. Det visade sig föreligga goda möjligheter att bereda huvudparten av arbetarna tillfällig sysselsättning. Länsarbetsnämnden uppdrog också åt den lokala arbetsförmedlingen att verkställa en utredning beträffande de från Ulriksforsfabriken avskedade arbetarnas ålder, civilstånd, barnantal, anställningstid vid sulfittfabriken och funktion där, innehav av fastighet och nuvarande sysselsättning. Utredningen gav vid handen, att arbetsstyrkan vid driftsnedläggelsen uppgick till 143 man. En del av dessa hade emellertid anställts strax före driftsnedläggelsen. Av arbetarna voro 34 över 50 år, 70 mellan 30 och 50 år medan 39 voro under 30 år. Vidare voro 99 gifta. 19 arbetare hade vardera 1 barn under 16 år, 29 hade 2 barn, 12 hade 3 barn och 8 hade flera än 3 barn under nämnda ålder. Egna fastigheter innehades av 54 arbetare. Beträffande arbetarnas anställningstid vid fabriken visade utredningen, att 25 man hade varit anställda sedan 1919 eller tidigare, 21 man hade anställts under åren 1920—1929, 19 man hade anställts under tiden 1930—1939, medan resten anställts senare än 1939.

I detta sammanhang kan meddelas, att den senaste ägaren, jägmästare Carlander, endast innehåft fabriken sedan 1937. Åren 1937—1941 uppehölls produktionen i viss omfattning. Under tiden 1941—1946 har driften varit i gång sammanlagt 18 månader. I övrigt ha arbetarna varit sysselsatta dels med skogsarbete, dels med kolning av ved, som bedrivits i företagets regi.

På initiativ av arbetsmarknadskommissionen hölls en ny konferens i Strömsund den 4 januari 1947. I denna deltog representanter för arbetsmarknadskommissionen, länsarbetsnämnden, Jämtlands läns företagareförening, Ströms kommun, Svenska pappersindustriarbetareförbundet och dess avdelning nr 98 i Ulriksfors. Därvid diskuterades möjligheterna att tillföra orten ny industriell verksamhet i den nedlagda sulfittfabrikens ställe. Överläggningarna utmynnade i ett beslut att tillsätta en kommitté med uppgift att handlägga de industriella omställningsfrågorna i Ulriksfors. I kommittén ingingo representanter för arbetsmarknadskommissionen, Industriens produktionsråd, länsarbetsnämnden, företagareföreningen, Ströms kommun och avdelning nr 98 av Svenska pappersindustriarbetareförbundet. Därjämte anmodades landshövding Torsten Löfgren att fungera som kommitténs ordförande, vilket uppdrag han också accepterade.

Ett första sammanträde med kommittén hölls i Östersund den 23 januari, vid vilket tillfälle jämväl en representant för Svenska Cellulosa AB, var närvarande. Vid sammanträdet utsågs inom kommittén ett arbetsutskott med landshövding Löfgren som ordförande, varjämte de närmaste arbetsuppgifterna för detta preciserades. Från Svenska Cellulosa AB:s sida förklarades, att man var villig lämna intresserad medverkan för att få ny industri till Ulriksfors. Så snart maskinerna nedmonterats, skulle lokalerna ställas till förfogande. Dock kunde vid detta tillfälle ingen uppgift lämnas om det pris de komme att betinga vid försäljning. Anledningen till att den nye ägaren ej ansåg sig böra uppehålla driften vid Ulriksfors sulfittfabrik angavs vara de råvarusvårigheter, som pappersmasseindustrien har att brottas med. Från bolagets sida ville man tillförsäkra kustlandsindustrierna erforderlig råvara för att där kunna uppehålla kontinuerlig drift.

Sedermera har Svenska Cellulosa AB ställt ritningar över anläggningarna i Ulriksfors till arbetsmarknadskommissionens och Industriens produktionsråds förfogande. Vid den rådgivande verksamhet i industriella lokaliseringsfrågor,

Svar på interpellation. (Forts.)

som arbetsmarknadskommissionen och produktionsrådet bedriva, ha olika företagare fått sin uppmärksamhet riktad på förefintliga industrilokaler i Ulriksfors. Produktionsrådet har också till Industriförbundets medlemmar utsänt meddelande om att ifrågavarande lokaler äro tillgängliga för industriell verksamhet. Genom länskommitténs försorg ha vidare annonser om lokalerna införts i ett par stockholmsstidningar och en göteborgstidning. En del företag ha också förklarat sig vara intresserade av att närmare undersöka förutsättningarna för att förlägga planerade industriella tillverkningar till Ulriksfors. Företagareföreningen i Jämtlands län undersöker därjämte möjligheterna att till Ulriksfors lokalisera lämplig småindustriell verksamhet.

Enligt vad arbetsmarknadskommissionen inhämtat har jägmästare Carlander avsatt ett belopp av 250 000 kronor för arbetarna vid sulfittfabriken. Ifrågavarande belopp är i första hand avsett för pensioner åt äldre arbetare och engångsersättningar åt dem, som haft relativt lång anställningstid vid företaget, samt ersättningar åt fastighetsinnehavare. Vidare ha 150 000 kronor avsatts för tjänstemännen vid företaget. Hela den summa, som förutvarande ägaren ställt till förfogande för ersättningar i samband med avvecklingen, uppgår sålunda till 400 000 kronor. Då de individuella pensionsbeloppen eller ersättningar i annan form ännu icke fastställts undandrar det sig mitt bedömande, huruvida nämnda totalsumma kan anses vara tillräcklig.

De arbetare, som drabbats av driftsnedläggelsen, ha praktiskt taget samtliga placerats i annat arbete. Sålunda ha 36 personer beretts fasta anställningar på annan ort, bland annat vid vissa mellansvenska järnbruk. Övriga arbetare ha erhållit mer eller mindre tillfälliga arbeten i bygden, en del med vedkapning vid sulfittfabriken, andra med skogsarbete, andra åter vid vattenfallsstyrelsens regleringsarbeten o. s. v. Överhuvud taget är arbetstillgången i norra Jämtland för närvarande synnerligen god. De i skogsarbete sysselsatta kunna utan svårighet omplaceras från gagnvirkeshuggningar till vedavverkningar.

Av vad jag här anført framgår, att statsmakterna, alltsedan de erhöilo kännedom om driftsnedläggelsen i Ulriksfors, gripit sig an omställningsproblemen därstädes med syfte dels att övervinna de aktuella svårigheter, som driftsnedläggelsen medfört för arbetarna, dels att trygga mera varaktiga försörjningsmöjligheter åt befolkningen genom att i samarbete med industriens organisationer söka tillföra Ulriksfors industriell verksamhet i den nedlagda sulfittfabrikens ställe.

Vad som i detta avseende gäller Ulriksfors måste givetvis även vara statsmakternas allmänna målsättning i fråga om sådana rationaliseringsåtgärder, som friställa arbetskraft. Jag erinrar om vad som i tidigare liknande fall, exempelvis Alby och Gustafsfors, åtgjorts från regeringens och arbetsmarknadsmyndigheternas sida. Förutsättningen för att sådana driftsnedläggelser skola kunna avvecklas på ett ur sociala synpunkter tillfredsställande sätt är emellertid att ifrågavarande företag iakttaga den överenskomna varseltiden. Att så icke skedde beträffande Ulriksfors är att beklaga. Jag hoppas att detta fall skall vara ett undantag och att det allmänna bemödanden att komma till rätta med de svårigheter, som dylika driftsnedläggelser kunna förorsaka berörda anställda och kommuner, icke onödigtvis skola försvåras genom att man ställes inför ett fullbordat faktum, som här skett.

Härpå yttrade:

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Jag ber att till hans excellens statsministern få framföra ett tack för svaret på min interpellation.

Jag kan ju också med en viss tillfredsställelse notera de åtgärder, som stat-

Svar på interpellation. (Forts.)

liga myndigheter ha vidtagit för att provisoriskt motverka de skadeverkningar av driftsnedläggelsen, som här förefinnas. Men denna fråga är ju icke bara en dagsaktuell angelägenhet. Den är ju dels aktuell för bygdens folk, dels också av mycket stor betydelse för landet just nu, då det ju gäller frågan om vår pappersförsörjning.

De sociala skadeverkningar, som här åstadkommas, äro ju ganska betydande för en landsbygdskommun av denna karaktär, när en av de viktigaste industriella anläggningarna i kommunen utan vidare och utan föregående varning lägges ned. Även jag är medveten om att fabriken under de senaste tiotal åren endast gått sporadiskt, men den har ändock varit en fast punkt för en stor del av arbetarna i bygden. Nu ha de som sagt fått arbete i andra delar av landet. Emellertid ha de arbeten hos cellulosakoncernen, som statsministern anspelar på, redan tagit slut. Vedkapningen vid fabriken däruppe var slut redan för mer än en månad sedan. Alltså har den delen av arbetsstyrkan redan fått lov att söka sig ut till andra arbetsområden. Vid den nedlagda fabriken finnas 54 egnahemsfastigheter. Dessa egnahemsfastigheter stå där. Det finns icke några möjligheter att uppbringa en varaktig arbetsinkomst i de närmaste omgivningarna. Följaktligen äro egnahemsägarna tvungna att lämna sina fastigheter. De små egna hem, som de ha byggt, bli följacktligen praktiskt taget värdelösa, eftersom de icke kunna sälja fastigheter, som stå på sådana områden, där folk icke har inkomstmöjligheter. Det är alltså mot sådana sociala skadeverkningar, som man hade anledning att räkna med att statsmakterna skulle ingripa, så att bolagen bleve förhindrade att vidtaga åtgärder, som drabbade en hel bygd på det sättet.

Den andra delen av frågan har statsministern tyvärr icke alls gått in på. Det gäller ju frågan om det skall vara tillåtligt att lägga ned den ena pappersmassefabriken efter den andra i nuvarande läge med fantastisk brist på pappersmassa, brist på papper, pappersransoner i vårt eget land och ransoner uti i världen. Bara under det senaste halvåret har man i Norrland lagt ned Ulriksfors, Örviken i Västerbotten och Nyhamn i Medelpad, och dessutom ligger Vivstavavrv nere tillfälligt på grund av att man där har oljeeldning. Det är alltså en markerad minskning av massaproduktionen, som åstadkommits på detta sätt, vilket man väl kan utgå ifrån motverkar regeringens och de statliga myndigheternas åtgärder att skapa en tryggad försörjning av just dessa produkter.

Alltså är det icke bara de sociala frågorna, som här äro av betydelse, utan de samhällsekonomiska frågorna ha kanske en mycket större räckvidd i detta speciella fall än som framgått av statsministerns svar. Från den utgångspunkten skulle jag vilja ställa ytterligare en fråga, nämligen om regeringen i nuvarande läge anser sig nödsakad att finna sig i den inskränkning av produktionen av pappersmassa, som här faktiskt sker.

Man säger ifrån cellulosakoncernens sida, att man vill ha råvaror till anläggningarna utefter kusten, men Nyhamnsfabriken är en anläggning vid kusten, som också lagts ned och som också äges av cellulosakoncernen.

Sedan vet jag icke — för en lekman är det nämligen svårt att avgöra den saken — huruvida direktör Göransons uppgift i Sundsvall för några veckor sedan om en överavverkning av skogen på 40 % är riktig. Jag ifrågasätter detta med tanke på att vi runt om i hela vårt land de senaste veckorna i bankfönstren sett en tavla, där man ställt upp en statistik över våra skogsavverkningar, i vilken man hävdar, att vårt land bara ett enda år, nämligen 1943, hade en överavverkning av skog. Med hänsyn till denna uppgift, som lär vara hämtad från skogsstyrelsens statistik, har man svårt för att acceptera Göransons påstående om en överavverkning på 40 %. Mot denna bakgrund förefaller det

Svar på interpellation. (Forts.)

egendomligt, att man har möjligheter att lägga ned den ena industrien efter den andra. Jag har faktiskt svårt att frigöra mig från en reflexion i detta sammanhang. Regering och riksdag ha ansett det behövt att antaga en jordbrukslag, som förbjuder överförande av både små och stora jordbruk i andra händer i spekulationssyfte. Men när det gäller stora industrier, vilka på ett långt mera allvarligt sätt ingripa i befolkningens existensmöjligheter, då skulle statsmakterna vara maktlösa och inte kunna vidtaga åtgärder på samma sätt som när det gäller spekulationsköpen inom jordbruksnäringen.

Från dessa utgångspunkter hade jag faktiskt hoppats, att statsministerns svar hade givit något längre gående garantier, så att de norrländska cellulosa-industriernas arbetare hade fått något säkrare löften om utkomst för framtiden och inte bara hade att tillgå dessa tillfälliga arbeten, som naturligtvis för närvarande äro tämligen goda i hela Norrland, då man ju kan skicka hur mycket folk som helst ut i skogarna. Men även bland dessa industriarbetare finnas en del, som ha svårt att omskolas till skogsarbetare.

Jag skulle alltså till slut, herr talman, vilja hemställa till statsministern att få ett ytterligare svar på just den frågan, om man från regeringens sida inte räknar med att kunna vidtaga några åtgärder för att på ett effektivt sätt utnyttja tillgängliga produktionsmedel för framskapande av de produkter, som samhället i dag har så stort behov av.

Herr excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Jag vill gärna understryka, att jag delar interpellantens uppfattning om de sociala vådor, som alltid följa med att en liten industriort drabbas av katastrofen att industrien på platsen lägges ned. I den mån det finns möjligheter att till denna plats föra annan industri kan interpellanten vara övertygad om att vi skola försöka hjälpa till, och utsikterna äro kanske inte så små. Jag kan också säga att jag delar interpellantens oro för att statsmakterna skola ställas inför sådana här saker utan förberedelse.

För något mer än två år sedan yttrade min företrädare i ämbetet, dåvarande statsministern Per Albin Hansson, några ord, som jag tror att vi helt kunna ansluta oss till. Han sade: »Jag skulle helst se, att den nya sociala anda, som börjat prägla vår företagarvärld, ledde till att man från företagens egen sida ville beakta de här sociala synpunkterna och vidtaga nödvändiga trygghetsåtgärder. Men om inte detta sker, om samhället gång efter annan ställs inför onödiga svårigheter på grund av driftsnedläggelser utan hänsyn till allmänna synpunkter, är inte den tanken främmande för mig, att man genom en lagstiftning försöker även på detta område få bättre förhållanden. En sådan lagstiftning bör emellertid som sagt ej taga sikte på att konservera företagsamhet som inte är tip-top, utan bör just avse att skydda arbetare, anställda och kommuner mot onödiga bördor till följd av ett handlingsätt från enskildas sida, som inte är samhälleligt tillrädligt.»

Jag tror att både interpellanten och jag kunna ansluta oss till den tankegång, som präglade den förre statsministerns syn på dessa ting. Jag vill dock fästa interpellantens uppmärksamhet på slutorden i den förre statsministerns yttrande att det ju inte finns någon mening i att trygga tillvaron av sådana företag, som inte äro tip-top, som inte ge en varaktig försörjning.

Här ha vi ett företag, som under åren 1941—1946, under en period av ungefär 60 månader, varit i gång under 18 månader. Man kan väl lugnt utgå från att ett företag, som drivits så diskontinuerligt, som haft ideliga avbrott i driften, binder arbetskraften både vid orten och vid fattigdomen. Jag tror därför att man skall vara försiktig, när man går in för principen att konservera dessa företag. Vi få försöka att hitta på andra sysselsättningsmöjligheter,

Svar på interpellation. (Forts.)

om icke de naturliga förutsättningarna för en kontinuerlig drift föreligga. — Detta om de sociala synpunkterna.

Vidare riktade interpellanten till mig en fråga, om jag inte ansåg att det i nuvarande läge, när vi ha ont om papper och pappersmassa, är beklagligt, att en fabrik, som tillverkar dessa värdefulla ting, får läggas ned. Jo, det vore det, om det inte förhölle sig så, att vår produktionskapacitet för närvarande icke kan helt utnyttjas på grund av brist på råvaror. Jag har från cellulosaindustriens ledning fått den uppgiften, att man kör endast med 70 % av kapaciteten. Denna produktionsminskning på 30 % har inte tillkommit — det tror jag mig kunna försäkra — för att undandraga vare sig vår export eller vår inhemska pappersförsörjning någonting som är nödvändigt att ha. Det nuvarande prisläget är sådant, att det måste vara i hög grad gynnsamt för fabrikanterna att tillverka både papper och pappersmassa; och varenda ton, som tillverkas, kan ju omedelbart försäljas. När fabrikanterna då inte, trots de höga priserna och den starka efterfrågan, utnyttja kapaciteten till mer än 70 %, måste det bero på den omständighet, som skyntade fram även i interpellantens anförande, nämligen råvarubristen.

Jag tillåter mig därför tro, att den uppgift, som jag har fått, är riktig, nämligen att de råvaror, som bli friställda genom ett nedläggande av fabriken i Ulriksfors, komma omedelbart andra och bättre rustade fabriker att taga hand om. Någon minskning av pappersproduktionen torde alltså inte bli följden av detta nedläggande.

Herr Larsson i Östersund: Herr talman! Det är framför allt två synpunkter som jag skulle vilja lägga på den fråga vi här diskutera.

Jag skulle sålunda, i olikhet med vad som gjorts gällande av interpellanten, vilja för det första framhålla, att när budskapet om att ulriksforsfabriken skulle läggas ned kom till statsmakternas kännedom, togo de mycket raskt initiativ till överläggningar mellan vederbörande nya ägare och dels arbetsmarknadskommissionen, dels länsstyrelsen genom landshövdingen samt dels även företagarföreningen. Jag har själv varit med på några av dessa sammanträden, och jag vet att vad som från statsmakternas sida kunnat göras i den föreliggande situationen har också gjorts.

För det andra vill jag understryka riktigheten av vad hans excellens herr statsministern här yttrat om betydelsen av ulriksforsfabriken. Vi ha tyvärr i Jämtland endast ett fåtal industrier, och av dessa är det två, som nog kunna betraktas som länets sorgebarn, nämligen Högbroforsen och Ulriksfors. Har ulriksforsfabriken fyllt någon uppgift, har det faktiskt varit den, att fabriken, såsom statsministern uttryckte det, bundit befolkningen vid orten och fattigdomen. Interpellanten talade om — jag fäste mig särskilt vid det — att ulriksforsfabriken varit en fast punkt för befolkningen. Ja, det kan hända, men i så fall har den varit en fast punkt befolkningen till ondo och inte till godo.

Jag kan också betyga, att företagarföreningen har sökt få dit småindustri och att åtskilliga företagare ha besökt platsen för att se, om den vore lämplig. I detta sammanhang skulle jag vilja, närmast till statsmakterna, uttala det önskemålet, att man sökte förmå den nye ägaren att ställa de övergivna lokalerna och själva industriområdet till förfogande, antingen mot skäligt arrende eller helst genom försäljning. Om jag inte är felaktigt underrättad, ligger en viss svårighet att få dit en ny industri däri, att man tycker att lokalerna betinga för högt pris, om man därjämte skall köpa marken i dess helhet.

Svar på interpellation. (Forts.)

Jag vill alltså för min del säga, att även om vi däruppe i Jämtland anse, att det i och för sig är mycket tråkigt, att en industri på detta sätt skall läggas ned och att råvaran skall förädlas vid kusten, skulle vi i förevarande situation vara statsmakterna mer tacksamma, om man i pappersmassfabrikens ställe kunde försöka placera i Ulriksfors en industri, som gav befolkningen där en kontinuerlig försörjning, så att inte arbetarna tidvis behövde söka sig ut i skogarna.

Jag vill slutligen uttrycka min glädje över att förhållandena just nu ha varit sådana, att den mörka skildring av de sociala skadeverkningarna, som herr Nordström gav, inte har sin tillämpning på den aktuella situationen.

Herr Hallén: Herr talman! Jag vill erinra om att mot slutet av föregående riksdag fördes här i kammaren en liknande diskussion. Det gällde då frågan om åtgärder till skydd för bruksbefolkningen vid ett dalsländskt bruk, Gustafsfors. Såsom torde vara känt för åtskilliga av kammarens ledamöter, lyckades man den gången, tack vare ett berömvärt initiativ från socialdepartementets sida, förhindra ödeläggelsen av ett gammalt bruk och ordna det så att något 30-tal egnahemsägare kunde få stanna kvar där. I dag håller detta förut dödsdömda bruk på att gå en blomstrande framtid till mötes, och man har full sysselsättning. Det visade sig, att när bolaget, som var ägare till de gamla fabrikslokalerna och som inte ansåg det lönt att reparera dem, förmåddes annonsera ut dem till uthyrning, kom det inte mindre än 70 svar från olika spekulanter.

Av detta framgår, hur lätt det ändå kan vara att taga upp ny verksamhet på gamla arbetsplatser, och jag förmodar att man skulle kunna lösa frågan på samma sätt även i förevarande fall.

Vad som emellertid gjorde att jag dristade mig taga till orda var, att hans excellens herr statsministern här citerade ett uttalande av sin företrädare Per Albin Hansson i en diskussion angående rationaliseringsprocessen inom industrien. Jag tillåter mig i anledning därav erinra om att för några år sedan väckte jag här i kammaren en motion, som också bifölls och som föranledde en skrivelse till Kungl. Maj:t om på vad sätt det allmänna skulle kunna ingripa i den rationaliseringsprocess, som tid efter annan måste ske inom industrien. I denna sin skrivelse framhöll riksdagen, precis som statsministern nu erinrat om, att det naturligen inte är fråga om att konservera företag, som inte ha några utvecklingsmöjligheter, men att den totala nedläggelse, som ibland äger rum i form av centralisering eller på annat sätt, icke får vara en företagens ensak, utan att det måste genom en särskild lagstiftning ordnas så, att det allmänna, representerat både av staten och vederbörande hemkommun, de anställda och företaget självt gemensamt träffa åtgärder för en sådan avveckling av företaget, att inte statsmakterna skola behöva rycka in såsom ett slags Röda korstjänst för att rädda vad som räddas kan.

Mig veterligt har denna riksdagens skrivelse ännu inte föranlett någon åtgärd, och det vore ju tacknämligt, om herr statsministern nu ville ta sig en titt på den. Tyvärr är det väl så, att förhållandena alltid komma att göra den aktuell.

Herr Nordström i Kramfors: Herr talman! Det är självklart, att jag inte har någon som helst anledning att hävda, att man skall bibehålla industrianläggningar, som inte äro tiptop utan som egentligen ha tjänat ut. I sådana fall bör givetvis en rationalisering vidtagas genom företagets nedläggande eller på annat sätt. Enligt min uppfattning är dock varken den nedlagda ulriksforsfabriken eller fabriken i Nyhamn av sådant slag. Hur det förhåller sig med

Svar på interpellation. (Forts.)

fabriken i Västerbotten, vet jag inte, men de två förstnämnda fabrikerne känner jag så pass bra till att jag inte skulle vilja hänföra dem till den kategori, som bör utrationaliseras.

Statsministern anför här cellulosakoncernens uppgift om att man för närvarande har en produktionskapacitet av ungefär 70 %. Den siffran har jag också hört, men jag är inte övertygad om att inte denna produktionskapacitet av 70 % är en kvarleva från den tid — det var någon gång efter 1933—1934 — då man frivilligt genom ett internationellt kartellavtal minskade massaproduktionen och den svenska cellulosakoncernen fick sig en viss andel tilldelad. Jag tror knappast, att produktionen varit uppe i 100 % sedan dess.

När det gäller råvarutillgången, står ju också uppgift mot uppgift. Direktör Göransson talar om 40 % överavverkning av skog, medan skogsstyrelsen säger, att vi icke ha någon överavverkning. Jag har, som sagt, inte möjlighet att avgöra, om skogsstyrelsen eller direktör Göransson har rätt. Statsmakterna borde emellertid ha anledning att närmare undersöka, huruvida det verkligen föreligger en sådan råvarubrist som man har velat göra gällande.

Jag betvivlar inte att myndigheterna tagit raska tag för att söka åstadkomma ett bättre läge för Ströms kommun och för de anställda vid ulrikforsfabriken. Jag vet att det är riktigt vad herr Larsson här sagt om att de lokala och statliga myndigheterna omedelbart vidtog vissa åtgärder. Men erfarenheten från min egen kommun, där vi under de senaste tjugo åren tigit statsmakterna om effektiva åtgärder för att bereda sysselsättning åt befolkningen, säger mig att resultaten varit mycket små, när det gällt att skapa fabriksanläggningar på orten. I stället har man flyttat folket från kommunen, först till järnbruk i södra och mellersta Sverige och sedan upp till skogarna, och det kan väl ändå inte sägas vara att skapa tryggad försörjning åt människor, som, även om de en gång varit skogsarbetare, ha sökt sig till industrien och vuxit in där såsom industriarbetare.

Att de statliga myndigheterna gripa in i sådana här fall, måste givetvis hälsas med tillfredsställelse, men de statliga ingripandena böra nog ge litet mer påtagliga resultat för berörda befolkningsgrupper, om man skall kunna vara helt tillfredsställd därmed.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet Nilsson, som anförde: Herr talman! I en till mig riktad interpellation har ledamoten av denna kammare, herr Kempe, frågat om jag i samband med förhandlingarna om Bergslagsbanans förstatligande övervägt frågan om statens övertagande eller eventuellt inlösen av de järnvägslån, som vissa kommuner i västra Värmland upptagit för investering i de numera av Bergslagens järnvägsaktiebolag ägda banorna Dal—Västra Värmland samt Ämål—Årjäng.

Koncessionerna för ifrågavarande järnvägar beviljades år 1914 och överlätos 1915 respektive 1916 till de för byggande av banorna bildade Dal—Västra Värmlands och Ämål—Årjängs järnvägsaktiebolag. Till bolagen utgingo statslån från allmänna järnvägslånefonden samt bibanelånefonden med upp till 3/4 av anläggningskostnaden. Återstoden av kapitalbehovet täcktes genom aktie-teckning av kommuner och enskilda intressenter. Under 1930-talet försattes båda bolagen i konkurs varefter bolagens järnvägar vid exekutiv auktion inropades av riksgäldskontoret för statens räkning. Aktierna i bolagen voro vid denna tid värdelösa, och staten nödgades avskriva jämväl huvudparten av sina

*Svar på
interpellation.*

Svar på interpellation. (Forts.)

fordringar hos bolagen, tillhopa över 18 miljoner kronor. Banorna ha även därefter oavbrutet visat driftunderskott, och de aktieäggande kommunerna skulle sålunda, även om bolagen fortbestått såsom självständiga företag, icke ha kunnat påräkna någon utdelning å sina aktier.

Interpellanten har nu påpekat, att de ifrågavarande banorna numera ägas av Bergslagens järnvägsaktiebolag. Detta är riktigt. Riksgäldskontoret har nämligen, efter de exekutiva förvärven, försålt banorna till sistnämnda bolag, vilket tidigare arrenderat huvudparten därav. Emellertid är det uppenbart, att aktieägarna i Dal—Västra Värmlands och Åmål—Årjängs järnvägar icke härigenom kommit i ett annat läge än om järnvägarna alltjämt varit i statens ägo och eventuellt införlivats med statens järnvägar. Det har därför icke funnits anledning att i samband med förhandlingarna om statsförvärv av Bergslagsbanan upptaga den av interpellanten berörda frågan till behandling.

I själva verket intaga de ifrågavarande värmlandkommunerna icke någon särställning. Många andra enskilda järnvägar, vilka övertagits av staten under liknande förhållanden, ha tillkommit genom samverkan av stat och kommun samt enskilda företag och personer, och det förekommer även på andra håll i vårt land att kommunerna alltjämt amortera lån, som kunna hänföras till deltagandet i järnvägsbyggnaderna. Att detta ofta kan innebära en icke obetydlig belastning för kommunernas ekonomi torde vara otvivelaktigt. Å andra sidan skulle i många fall de enskilda järnvägarna icke kunna ha byggts så tidigt som faktiskt blivit förhållandet och icke heller erhållit sin nuvarande sträckning om icke kommunerna lämnat ekonomisk medverkan på sätt som skett. Dessa kommuner ha därigenom erhållit en kompensation som helt eller delvis uppväger de ekonomiska uppoffringarna.

I anledning av särskilda framställningar är förevarande fråga för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Jag anser mig under sådana förhållanden och då spörsmålet har större räckvidd än interpellanten synes ha förutsatt icke nu kunna taga ståndpunkt till detsamma.

Vidare yttrade:

Herr **Kempe**: Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få uttala mitt tack för svaret på interpellationen.

Det är med stor tillfredsställelse jag hälsar den proposition om förstatligande av Bergslagens järnväg, som enligt meddelande kommer att framläggas för årets riksdag. Jag förutsätter att isen därmed är bruten för ett förstatligande i snabbare tempo av övriga privatbanor och sålunda för ett förenhetligande av hela det svenska järnvägsnätet.

Beklagligt är dock att man icke under förhandlingarna om statens övertagande av Bergslagens järnväg även tagit upp frågan om de lån, som en rad kommuner i västra Värmland och Dalsland på sin tid iklädde sig för byggandet av järnvägar, vilka senare övertagits av Bergslagens järnväg, medan länen dock fortfarande amorteras av kommunerna. Det gäller främst Dal—Västra Värmlands och Åmål—Årjängs järnvägar. Dessa bansträckor byggdes på sin tid med stora insatser och ekonomiska uppoffringar av ett antal kommuner i Värmland och Dalsland. Banorna gingo, såsom även framhölls i interpellationssvaret, i konkurs. Bergslagens järnväg köpte dem för en spottstyver. Aktierna blevo värdelösa, och i stället för de 8 procents utdelning, som B. J:s aktieägare erhålla, få nämnda kommuner brottas med dryga amorteringar och höga räntor på järnvägslånen.

Det var en tid, då en del kommuner i västra Värmland utdebiterade ända upp

Svar på interpellation. (Forts.)

till 5 kronor per skattekrona till täckande av dessa kostnader för järnvägslånen. Silleruds kommun t. ex. utdebiterade 1937 — för att bara ta den sista tioårsperioden — inte mindre än 4:26 per skattekrona enbart för att betala amorteringar och räntor å järnvägslånen. År 1938 utdebiterade man 4:05, år 1941 3:46 och i fjol 1:08 per skattekrona för att klara dessa järnvägslån.

Det är inte bara amorteringarna som äro betungande, utan även räntorna äro rätt dryga. Räntesatsen varierar mellan 2,9 och 6,25 %. Den nyss nämnda kommunen, Sillerud, har ett lån som löper med 5,4 % ränta och ett som löper med 3,6 %. Man kan här faktiskt tala om rena ockerräntor.

Resultatet av det hela har blivit, att dessa kommuner, som ha en sådan hård ekonomisk belastning, icke ha kunnat följa med i den socialpolitiska utvecklingen.

Principiellt sett måste det också vara oriktigt, att vissa kommuner ensamma skola bära det ekonomiska ansvaret för utbyggandet av ett nödvändigt kommunikationsnät, under det att andra kommuner gratis få en järnväg förbi stugknuten, bildligt talat. I ett demokratiskt samhälle bör staten svara för att kommunikationsnätet utvecklas normalt, även när det gäller områden, som äro glest befolkade men som ändå kunna vara viktiga ur näringspolitisk synpunkt. Det kan inte vara rätt, att vissa av landets medborgare skola brandskattas mer än andra för ett järnvägsbygge, som samhället i sin helhet borde svara för. I dag äro säkerligen alla glada över att de bansträckor, som det här närmast gäller, ha blivit byggda. Under kriget fyllde de en stor uppgift och voro säkerligen en lukrativ affär, men då fingo inte kommunerna vara med och dela frukterna.

Jag anser att kommunernas insatser för byggandet av dessa järnvägar äro värda en honnör och att samhället borde visa sin uppskattning, då järnvägarna i fråga ha varit och utan tvivel även komma att vara av stort såväl ekonomiskt som kulturellt värde icke bara för den bygd, där de gå fram, utan för samhället i dess helhet.

I sitt svar framhåller statsrådet, att värmlandskommunerna i detta avseende icke intaga någon särställning. Det finns enligt hans påpekande flera kommuner i vårt land, som ha varit med om att bygga järnvägar och vilkas ekonomi tynges av järnvägslån. Ja, det är ju möjligt, men det kan väl ändå inte utgöra någon ursäkt för att inte staten skulle inlösa eller övertaga kommunernas järnvägslån. Jag tvivlar på att det finns kommuner, som äro i samma belägenhet som de kommuner, jag omnämnt i min interpellation. Men om så vore fallet, anser jag att även dessa andra kommuner borde komma i åtnjutande av ett vänligt bemötande från statsmakternas sida genom inlösen av lånen. I dylika fall bör inte heller regeringen avvakta kommunernas initiativ för att förmå statsmakterna att ingripa, utan det bör enligt min mening ligga i regeringens eget intresse att så fort som möjligt befria kommunerna från dylika orättmätiga skuldbördor.

Vid försäljningen av Bergslagernas järnväg ha, som bekant, vissa kommuner erbjudits inte bara en relativt god ersättning för sina aktieinnehav, utan dessutom kompensation. Andra kommuner däremot, vilkas aktier på grund av olika omständigheter blivit värdelösa, skola, om icke något inträffar, fortsätta att amortera järnvägslån ända fram till år 1965 eller 1970. Det är den straffskatt, som de få vidkännas för att de i sin ungdom togo initiativet till byggandet av en järnväg. Jag hoppas verkligen, att regeringen vid en allvarlig prövning av denna fråga skall finna en tillfredsställande lösning.

Det belopp, som för här ifrågavarande kommuner återstår att amortera, lär hålla sig vid omkring 750 000 kronor. För staten kan denna summa vara överkomlig, men för de små skogskommunerna i de västra delarna av vårt land utgör den en belastning av ekonomien, som allvarligt bromsar den socialpolitiska ut-

Svar på interpellation. (Forts.)

vecklingen. När nu kommunerna kollektivt gjort en framställning om att staten skall övertaga järnvägslånen, är det min förhoppning att regeringen inte bara skall reagera positivt, utan också handla snabbt.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Jag kan vara ense med interpellanten, när han säger att ödets lotter falla olika. Det finns kommuner, där järnvägar — och vägar också för den delen — passera alldeles utanför knuten, medan det finns andra kommuner, som genom ett ogunstigt öde ha placerats i delar av landet, där varken järnvägar eller vägar passera. Skall man se på saken principiellt som han gör, ur demokratisk synpunkt — om man skall tala om demokrati i detta sammanhang — så måste man ju komma till slutsatsen, att för att verklig demokrati skulle åstadkommas, så borde samtliga kommuner i detta land ha järnvägar eller vägar eller andra trafikstråk, så att de icke avstängdes från yttervärlden. Detta tillhör de fromma önskingar, som jag tror herr Kempe är överens med mig om att vi inte kunna till alla delar uppfylla. Vi befinna oss i ett läge, där man icke kan få allt det som man helst skulle vilja ha, utan endast det som kan anses ligga inom det rimliga gräns.

Jag är medveten om att det utgör en hård belastning på kommunerna i västra Värmland att nu amortera de järnvägslån, som de på sin tid togo upp för en järnväg, som man kanske hoppades skulle bli mer räntabel än den i själva verket blev. Men som jag tidigare har sagt har staten redan avskrivit 18 miljoner kronor, och det är alltså en ganska nått summa, som staten har tillskjutit. Nu säger emellertid herr Kempe, att detta företag säkerligen varit lukrativt under krigsåren på grund av de transporter som ägde rum i anslutning till den militära beredskapen, och att kommunerna då inte blevo i tillfälle att inhösta vinsterna härav. Det var inte på det sättet, herr Kempe! Under samtliga krigsår gick nämligen järnvägen med underskott, och under 1944, det sista hela krigsåret, uppgick detta underskott till 358 000 kronor. Herr Kempe, det kan man inte betrakta såsom ett särskilt lukrativt företag!

Man kan väl också säga, att det för kommunernas vidkommande ändå har inneburit något, att järnvägen fått den sträckning den fått. Vi skola nämligen komma ihåg, att järnvägssträckningen när det gäller de enskilda järnvägarna ofta blev beroende av de ekonomiska tillskott, som gävos från enskilda och från kommuner, så att vissa kommuner, som kanske ur trafiksynpunkt lågo bättre till, fingo bli utan järnväg, därför att andra kommuner som hade större ekonomiska resurser kunde satsa på järnvägsbygget.

Men det som har varit avgörande, då jag iakttagit en viss försiktighet i detta sammanhang, ha faktiskt varit de konsekvenser, som jag fruktar att ett medgivande kan få. Jag förstår, att herr Kempe vill vara generös. Han säger, att här borde staten själv ta initiativet och ge vissa kommuner ersättning i den utsträckning de fortfarande amortera gamla järnvägsskulder. Men vad innebär det, herr Kempe? Det vet jag faktiskt inte. Jag skall nämna ett enda exempel, men jag är nästan rädd för att göra det, ty jag fruktar att väcka den björn som sover. Om vi emellertid ta den samtidigt byggda och samtidigt till staten överlätna Ostkustbanan, så fingo aktieägarna vid överlåtelsen av denna järnväg icke någon utskiftning på sitt till över 32 miljoner uppgående aktiekapital. Det ger en bild av vad det är för åtagande vi kunna komma att göra, om vi vilja vara lika generösa som herr Kempe. Redan de knapphändiga undersökningar, som jag hittills låtit verkställa, säga mig att det här blir frågan om många tiotal miljoner kronor.

Herr Kempes partivän och meningsfrände, herr Karlsson i Stuvsta, inter-

Svar på interpellation. (Forts.)

pellerade mig i går om förstatligande av Nynäsbanan och Roslagsbanan, och han hoppades till och med att förslag därom skulle kunna framläggas till innevarande års riksdag. Men om vi skola ta hänsyn till de synpunkter och önskemål, som herr Kempe här har framfört — det måste vi naturligtvis då också göra vid de framtida förstatliganden, som eventuellt komma i fråga — då, herr Kempe, ha vi satt käppen i hjulet för en snabb förstatligandeprocess. Och då blir det omöjligt för mig att tillmötesgå de önskemål, som partivännen herr Karlsson i Stuvsta framförde i går.

Ja, herr talman, jag har med detta inlägg bara velat understryka, att jag fuller väl förstår de besvärligheter, som kommunerna i västra Värmland ha råkat ut för. Jag tillhör också dem som önska att man, därest det inte finge alltför vådliga konsekvenser, kunde biträda dem och lätta den ekonomiska bördan, som de ha blivit pålagda. Med hänsyn till det prejudikat det skulle innebära och de konsekvenser det kunde föra med sig och med hänsyn till att många tiotal miljoner kunde bli det ekonomiska utlägg som staten då skulle påtaga sig, har jag emellertid inte velat sträcka mig längre än till att säga, att ärendet är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Med utgångspunkt från alla faktorer, som man här måste ta hänsyn till, får Kungl. Maj:t sedan slutligt bestämma sitt handlande.

Herr Hallén: Herr talman! Silleruds kommun tog i samband med järnvägsbygget upp två fyrtioåriga amorteringslån. Det första löd på en kvarts miljon och löper med $5\frac{1}{4}$ procent fast ränta. Det är icke konvertabelt. Det har gjort att denna kommun enbart för sitt järnvägslån har fått utdebitera under tidigare år över 4 kronor per skattekrona och för närvarande något över 1 krona.

Detta rullar också upp ett annat problem. Det är här inte bara frågan om kommuner, som ha betungande järnvägslån — statsrådet erinrade nyss om att sådana finnas på andra ställen i vårt land än i västra Värmland. Jag tänker i detta sammanhang, herr talman, på de kommuner som, oavsett om det gäller järnvägslån eller inte, bära på den tunga bördan av okonvertabla lån med 6 procents ränta. En sammanställning visar, att vi ha över 20 kommuner i vårt land, som få betala över 6 procents ränta på lån, vare sig detta nu gäller järnvägar, skolhusbyggen eller något annat.

Jag skall bara i korthet nämna ett enda mycket drastiskt exempel just ifrån Värmland. Det gäller dock inte ett järnvägslån. En liten kommun som heter Värmskog, några mil från Arvika, lånade 1920 och 1922 upp tillsammans 90 000 kronor, som man då fick från en statlig lånefond. På det får man nu, sedan alltså respektive 27 och 25 år gått, betala 6 procents ränta. Den lilla kommunen har hittills för de 90 000 kronorna betalt 140 000 kronor och har ändå 56 000 kronor kvar att betala. Det är oerhört hårt, och att kommunen skall behöva lida för en sådan kapitalplacering är ju obarmhärtigt.

Riksdagen skrev i fjol om denna sak till Kungl. Maj:t och begärde en omprövning av dessa kommuners lånevillkor. Det säges i skrivelsen, »att billighetsskäl kunna anföras för en omprövning av räntesatsen för sådana äldre lån till kommuner, som under en längre tid löpt och enligt lånevillkoren äro för avsevärd tid bundna med i förhållande till nuvarande ränteläge exceptionellt hög ränta».

Jag vill uttala den förhoppningen, herr talman, att denna riksdagens skrivelse av den 14 maj 1946 måtte beaktas i samband med frågan om de järnvägs- och orimligt höga räntesatser, varmed många kommuner, inte bara i västra Värmland utan i hela landet, alltjämt brottas och med vilka de, om intet ingripande göres, få dras både till 1960 och 1970.

Svar på interpellation. (Forts.)

Herr Werner: Herr talman! Jag har begärt ordet för att ytterligare vitsorda de speciella svårigheter, som vissa kommuner råkat i genom sin alltför tyngande teckning av aktier i ifrågavarande järnväg. Järnvägen Dal—Västra Värmland kom att byggas under en av de allra värsta högkonjunkturperioder, som vi ha genomlevat, nämligen för 30 år sedan, varför järnvägsbygget blev omkring dubbelt så dyrt som normalt. Redan från början var hela företaget dömt att ekonomiskt misslyckas. På grund av de höga byggnadskostnaderna blevo kommunernas insatser oproportionerligt stora, och de kommo att belastas med en tyngande ekonomisk börda. Som också framhållits här, har förräntningen och amorteringen av järnvägslånen tryckt på kommunernas ekonomi och deras svaga skatteunderlag på ett alldeles otillbörligt sätt — om jag får använda det uttrycket — och när sedan järnvägen gick i konkurs, stod kommunernas skuldbörda kvar, sedan de hade mist sin järnväg, som då också hotades av nedläggning.

När nu, som vi hoppas, bergslagsnätet i övrigt övertas av staten, skall man inte förbise att dessa bibenor tillföra staten en betydande mängd frakter och andra inkomster och således i andra hand utgöra en inkomstfaktor för statens järnvägsnät. Kommunerna här ha, såsom herr Hallén nyss påpekade, varit hårt belastade av lån, som varit okonvertabla och varit alltför betungande. När till och med den kommun, som nämndes här, Sillerud, vilken i början av 30-talet hade en uttaxering för järnvägslånet på 4 extra kronor per skattekrona, icke erhöi skatteutjämningsbidrag, var det därför att järnvägsbygget betraktades som en kapitalinvestering och inte som den ekonomiska olycka, det i verkligheten var för kommunen.

Jag måste fästa regeringens uppmärksamhet på dessa saker, och jag hoppas att det skall bli möjligt att vid den prövning, som väl med anledning av kommunernas framställning kommer att ske, finna någon utväg att, med hänsyn till att de byggnadskostnader det här var frågan om voro 100 procent högre än de borde ha varit, på något sätt lätta den börda, som fortfarande åvilar kommunerna, sedan de mist sina aktier och de reala tillgångar, som lågo bakom dem.

Herr Kempe: Herr talman! Statsrådet är i princip överens med mig om det rättmätiga i kravet, att behovet av kommunikationer i olika delar av landet tillgodoses lika, så att inte den ene medborgaren beskattas mer än den andre för det ändamålet. Men det önskemålet, säger han, är en sak. En annan sak är det att förverkliga det. Och han är rädd för de konsekvenser, som det kan medföra därest man löser in dessa järnvägslån. Statsrådet erinrar om Ostkustbanan.

Jag tror inte alls det är farligt att väcka björnen, utan jag tycker att man mycket väl kan tala om konsekvenserna i detta sammanhang. Att konsekvensen skulle bli att man skulle betala exempelvis privata ägare av aktier i Ostkustbanan, det tycker jag överhuvud taget inte kan diskuteras. Om det däremot finns kommuner längs norrlandskusten, som nu brottas med lån — i det här fallet för Ostkustbanan — så menar jag, att det är på tiden att staten löser in dessa lån. När det gäller privata aktieägare tycker jag att de gott i fortsättningen kunna få svida som hittills. Kommunerna tycker jag emellertid att man borde hjälpa. Det är ju upprörande, att dessa skogskommuner, som till 90 procent bestå av fattigt folk, skola dras med sådana här utgifter, under det att folk som bor i de större städerna och andra trafikknutar inte behöva vidkännas någon extra belastning för kommunikationer.

Man säger, att staten redan har avskrivit 18 miljoner kronor, men hur många miljoner kronor ha inte kommunerna satsat under denna tid för att

Svar på interpellation. (Forts.)

avskrivna sina lån? Här kan man väl ändå inte komma ifrån, att man måste vidta åtgärder. Det är därför jag hyser den förhoppningen att regeringen vid en allvarlig omprövning av frågan skall finna en tillfredsställande lösning på den.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Nilsson**: Herr talman! Bara ett par ord i anledning av herr **Kempes** senaste anförande.

Det är ju möjligt att man kan göra den skillnad mellan privata aktieägare och kommuner som herr **Kempe** här gjorde — jag har i och för sig inte någonting däremot. Men jag vet å andra sidan inte vad ett fullföljande av herr **Kempes** resonemang för kommunernas vidkommande skulle innebära, och herr **Kempe** måste väl ändå erkänna, att innan man fått en bild av detta, är det svårt att ge något bestämt besked.

Och vad här ifrågavarande järnvägar beträffar, ligger det enligt vad jag förstår till på det sättet, att om staten inte övertagit järnvägarna, hade ingenting hänt, och kommunerna hade fått fortsätta att betala på sina lån. Men så fort staten övertagit järnvägarna, kommer omedelbart kravet på att staten också skall åta sig betala de lån, som kommunerna tidigare iklätt sig.

Jag vill nämna, att de medel, som staten redan satsat i detta företag, uppgå till 18 milj. kronor eller $\frac{3}{4}$ av den sammanlagda kostnaden, medan kommuner och privata alltså satsat 6 milj. kronor.

Herr Thorell: Herr talman! Jag förstår mycket väl herr **Kempe**, när han ömmar för dessa kommuner i Värmland, som råkat illa ut på grund av sitt järnvägsbyggande, men jag förstår ändå bättre kommunikationsministern, när han är ganska betänksam mot att göra något åt saken.

Jag skulle icke ha begärt ordet, herr talman, om icke roslagsbanan kommit att nämnas. Jag skall icke föregripa den interpellationsdebatt, som är att emotse i denna fråga. Jag vill endast säga, att när kommunikationsministern skall besvara interpellationen angående roslagsbanan, kommer han att stöta på i viss mån samma problem som i förevarande fråga. De flesta kommuner, som tecknat aktier i roslagsbanan, ha visserligen numera betalt de lån de måst ta för att finansiera aktieteckningen, men det har skett under ganska stora svårigheter. Kommunerna ha sålunda under många år fått dragas med lånen, och det tecknade aktiekapitalet har av kommunerna betraktats som förlorat. Det är sålunda ett sådant fall. Jag är emellertid säker på att det finns många andra precis likadana fall i landet, och om staten anser sig ha råd att hjälpa kommunerna i detta fall, har jag ingenting direkt emot det, men då måste också statens hjälp sättas in på många andra håll, där det också finns ömmande fall, då kommunerna dels fått offra mycket stora belopp för sina järnvägar för att sätta dem i stånd dels också måst sätta in nya pengar för att kunna upprätthålla driften.

Sedan voro både herr **Hallén** och interpellanten inne på frågan om räntans höjd, och de ha naturligtvis båda rätt i att det är svårt, när det gäller bundna räntor till väldigt höga räntesatser. Men det gäller icke bara järnvägarna, och jag tror icke herr **Hallén** ifrågasatte det heller. Vi ha ett gammalt lån för ett prästgårdsbygge, som löper med mycket hög ränta. Hur var det, när man tog upp lånet? Jo, vi voro erbjudna att få uppsägningsbara lån, men i så fall hade vi måst betala högre ränta. Tyvärr voro de, som då hade hand om saken, icke mycket förutseende, utan tyckte, att det var bättre att få ett bundet lån till för tillfället något lägre ränta, som sedan under tidernas lopp visat sig vara på tok för hög. Det är således mycket stora problem, som här rullas upp, ifall

Svar på interpellation. (Forts.)

kommunikationsministern skulle gå in för interpellantens tankegångar. Det var endast detta, herr talman, jag ville framhålla.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Jag har begärt ordet för att understryka, att det ju icke bara är i västra Värmland som det under de goda tiderna bildades järnvägsaktiebolag, i vilka kommunerna satsade pengar. Jag skall här ta ett exempel från mina egna hemtrakter.

Vi hade ingen järnväg upp till Särna före 1928. Det fanns ingen järnväg på sträckan Limesforsen—Särna. Man önskade emellertid, att det skulle bli en järnväg till bygderna däruppe, och den kom till på samma sätt som det brukade gå till, då man bildade ett aktiebolag och lånade pengar av staten ur den järnvägsfond, som då fanns och som var tillgänglig för järnvägsaktiebolagen och där man kunde låna $\frac{3}{4}$ av kapitalet, medan resten måste satsas av andra. I detta järnvägsföretag satsades av min kommun icke mindre än 800 000 kronor, vilket var en ganska stor summa för en så liten kommun som dock Transtrands kommun är. I styrelsen för det bolag, som då kom till stånd och som lät bygga järnvägen, ansåg man, att det icke fanns möjlighet att driva den rörelsen med ekonomisk vinst, utan förutsåg, att det kanske i stället årligen skulle bli förlust. På grund därav beslöt man, innan man började trafikera järnvägen, att överlämna företaget till staten, som ju då fick svara för lånet och övertaga företagets tillgångar. Kommunerna hade visserligen efter denna transaktion inga amorteringar att göra, men man hade dock satsat stora belopp i järnvägsföretaget, och pengarna voro naturligtvis därmed borta och äro det givetvis fortfarande.

Jag skall för min del icke göra något uttalande om det rättmätiga eller orättmätiga i att staten nu skall återbetala de amorteringslån, som ännu icke äro betalda. Jag vill emellertid säga, att om en avskrivning skall ske i det fall interpellationen avser, så kan det icke undvikas, att i exempelvis sådana fall, som det jag här refererat, de kommuner, som satsat betydande belopp för järnvägsbyggen, måste kunna anses berättigade till återbetalning av åtminstone någon del av dessa medel, lika väl som de kommuner i Värmland, vilka det här är fråga om. Jag vill ju också säga, att det skulle vara ganska angenämt för kommunerna i min hemtrakt, om de av staten kunde få tillbaka åtminstone något av de hundratusentals kronor, som kommunerna satsat i det järnvägsföretag jag har tillåtit mig omnämna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 237, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 18 juni 1937 (nr 436) angående försäljning av rusdrycker;

till statsutskottet propositionen, nr 238, angående upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige; samt

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 240, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1946 vid dess tjugonionde sammanträde fattade beslut; och

nr 241, med förslag till lag angående ändring i lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation.

§ 7.

Föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 416 av herr *Birke m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 417 av herr *Svensson* i Ljungskile *m. fl.*; och

nr 418 av herr *Hedlund* i Rådom *m. fl.*

§ 8.

Föredrogs särskilda utskottets memorial, nr 1, angående remitterande till annat utskott av vissa till särskilda utskottet hänvisade motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, angående riktlinjerna för den framtida jordbrukspolitiken m. m.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att nu till avgörande företaga ifrågavarande, endast en gång bordlagda ärende.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Föredrogs den av herr *Lundstedt* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående ändring av proceduren för avgörandet av resningsfrågor.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10.

Föredrogs den av herr *Karlsson* i Stuvsta vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående åtgärder för överförande av Roslagens järnvägar och Nynäsbanan i statlig ägo.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 5 a, i anledning av Kungl. Maj:ts i *Utgifter under statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, såvitt avser anslagen inom inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.* *riksstatens femte huvudtitel beträffande inrikesdepartementet.*

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 10, angående statens sinnessjukhus: Avlöningar.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr **Kyling**: Herr talman! På denna punkt i utskottets utlåtande finns redovisad en motion, väckt av mig, med begäran om utredning av de stat-

Statens sinnessjukhus: Avlöningar.

Statens sinnessjukhus: Avlöningar. (Forts.)
liga sinnessjukläkarnas allmänna anställnings-, arbets- och avlöningsförhållanden.

Det är ju bevisat, att det är ganska bedrövligt ställt exempelvis i fråga om bostadsförhållandena vid de statliga sinnessjukhusen. Det gjordes för något år sedan en utredning i detta ärende. Av denna framgår, att en undersökning av tio underläkares bostäder gav vid handen, att av dessa bostäder, bestående av ett till två rum, saknade sex t. o. m. kök och kokvrå. Att det även saknades andra bekvämligheter där visades också genom denna utredning. Det som jag tycker är det mest beklagliga, när det gäller bostäderna för läkarna på dessa sinnessjukhus, är ju, att det t. o. m. finns lägenheter, med gemensam ingång för läkare och patienter, och det finns också läkarbostäder så belägna, att läkarens familj är tvungen att passera korridorerna, där de sjuka skola uppehålla sig, vilket ju är särskilt olämpligt, eftersom det här är fråga om sådana sjuka, som det framför allt för barn kan vara farligt att komma i kontakt med. Tidigare har man sagt, att i allmänhet är det så, att de underläkare, som bebo dessa bostäder, i regel icke ha någon familj. Av den undersökning, som gjordes av 1945 års akademikerutredning, framgår emellertid, att under de senare åren giftermålsfrekvensen bland läkarna ökat och antalet barn per äktenskap också har stigit. Det är ganska naturligt, att de bostäder, som läkarna måste ha, skola uppföras med statliga medel, alldenstund sinnessjukhusen äro placerade på sådana platser, där man icke kan räkna med någon öppen bostadsmarknad. För närvarande äro för övrigt läkarna, även om det skulle finnas en öppen bostadsmarknad i närheten av sinnessjukhuset, hänvisade att hyra den av staten, tillhandahållna mindervärdiga bostaden.

Om jag sedan endast ett ögonblick stannar inför de avlöningsvillkor, som dessa läkare ha, så kan man utan att använda överord säga, att de ha en synnerligen ogynnsam ställning. Gör man jämförelser mellan dessa läkares inkomster och de inkomster, som de läkare ha, vilka inneha befattning vid landstingens sjukvårdsinrättningar eller vid de kommunala sinnessjukhusen, så finner man, att de läkare jag här talat om ha en betydligt sämre ställning. Den utredning jag tidigare återopade visar också, att arbetstiden för dessa läkare i medeltal uppgår till 10 à 12 timmar per dag.

Vad blir resultatet, om man fortsätter på detta sätt utan att göra någonting för denna personal? Jo, resultatet blir en allt sämre rekrytering, att allt färre av läkarna vilja engagera sig för denna sak. Samtidigt skola vi hålla i minnet, att det är en ständigt stigande frekvens av sinnessjukdomar här i landet. Det kommer alltså till sist att bli ganska besvärligt för statsmakterna att komma till rätta med denna försämrade rekrytering.

Nu är det visserligen sant, att detta icke är en fråga som är ny för riksdagen i år genom den motion jag väckt, utan denna fråga har tidigare varit uppe i olika sammanhang, och utskottet har själv ansett, att det är en mycket besvärlig ställning dessa läkare ha. Utskottet meddelar i sitt utlåtande, att medicinalstyrelsen redan 1943 framhöll behovet av nya läkarbostäder. Det gällde den gången ett 30-tal bostäder, och man kalkylerade då med en kostnadssiffra av 900 000 kronor. Det är klart, att under krisåren har det varit synnerligen besvärligt att kunna effektuera vad medicinalstyrelsen här uttalat önskemål om. Som utskottet säger upptogs på allmän beredskapsstat III för budgetåret 1944/45 ett anslag av 200 000 kronor, och för innevarande budgetår har ett lika stort belopp beräknats under investeringsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m. Förstnämnda anslag har icke kunnat utnyttjas, på grund av materialbrist förmodar jag, och står fortfarande kvar på beredskapsstaten, men det tycks inte gå att göra någonting åt saken. Jag är väl medveten om att materialbristen och arbetskraftsbristen lägga hin-

Anslag till statens anstalt för fallandesjuka. (Forts.)

der i vägen för att lösa denna fråga, men jag skulle dock vilja vädja till statsmakterna, närmast till regeringen, att tänka på denna sak, ty det är en mycket allvarlig historia.

När det gäller avlöningsförhållandena behöva ju icke materialbristen och annat sådant lägga hinder i vägen; den frågan skulle man ju lättare kunna lösa.

Utskottet säger i utlåtandet att utskottet blivit underkunnigt om att såväl Kungl. Maj:t som medicinalstyrelsen följer detta ärende med uppmärksamhet.

Jag kommer, herr talman, icke att ställa något yrkande om bifall till min motion, då utskottet här försökt att så objektivt som möjligt förklara den situation, i vilken hela denna fråga har kommit, men jag har ändå velat ta till orda för att understryka nödvändigheten av att något göres och göres snabbt i detta sammanhang. När jag nu icke ställer något yrkande vill jag bara, herr talman, uttala den förhoppningen om att Kungl. Maj:t går ifrån uppmärksamhet av ärendet till handling. Jag har, som sagt, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 54.

Lades till handlingarna.

Punkterna 55—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63, angående bidrag till avlöningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård.

Punkten föredrogs. Därvid yttrade

Herr **Hagård**: Herr talman! I den motion, som utskottet behandlat under denna punkt i förevarande utlåtande, har framhållits, att den förebyggande barnavården har blivit den reform, genom vilken svensk socialpolitik skördat sina kanske påtagligaste, snabbaste och mest glädjande framgångar. Vi ha med andra ord lärt oss inse betydelsen av att till liv och hälsa bevara de barn som födas fram. Hade barnadödligheten kunnat nedbringas t. ex. under de kritiska åren i början av 1930-talet, då antalet levande födda barn katastrofalt gick ned till cirka 85 000 per år ifrån att tidigare ha varit omkring 135 000, hade vi helt visst varit i ett bättre läge nu, i varje fall för den närmaste framtiden. Ännu dö emellertid varje år cirka 4 000 barn under det första levnadsåret och av dessa ungefär 2 000 under de första sju dagarna. Dessa siffror betyda emellertid i och för sig ett betydande framsteg i förhållande till hur det varit tidigare. Ännu kan dock mycket göras med relativt små medel. Vi ha helt enkelt icke råd, om jag får säga så, att låta dessa människoliv gå till spillo. Även om någon del av dödsfallen icke kunnat undvikas på grund av mer eller mindre tydlig konstitutionell livsoduglighet, kan man icke komma ifrån att en stor del av dessa skulle kunnat räddas. Den förebyggande barnavårdens utomordentligt intressanta utveckling bär tydliga vittnesbörd om detta.

Får jag erinra om att på 1840-talet, alltså för cirka hundra år sedan, dogo i medeltal 153 av 1 000 levande födda barn och att antalet vid senaste sekelskifte var cirka 100. När så den förebyggande barnavården, där som sagt svensk socialpolitik uppnått sina mest påtagliga och snabba resultat, satte in, gick spädbarnsdödligheten år 1945 ned till något mindre än 30 promille.

*Avlöningar
m. m. inom
förebyggande
mödra- och
barnavård.*

Ävloningar m. m. inom förebyggande mödra- och barnavård. (Forts.)

Det är ganska betecknande för vårt sätt att organisera socialvården. Vi ha vidtagit anordningar, som gå ut på samhälleliga åtgärder, som trygga tillkomsten av blivande barn genom den förebyggande mödravården, och efter den första levnadsveckan söka vi trygga barnen genom mödracentralernas arbete, och sedan kommer skolhälsovården. Men, herr talman, när det gäller de första sju dagarna efter födelsen finns det en lucka i denna tillsyn. På barnbördsavdelningen är det själva framfödandet av barnet och omvårdnaden av modern som är det väsentliga. Barnet kommer givetvis där i andra rummet, trots att dessa sju dagar under första levnadsveckan spela en så utomordentligt stor roll.

Medicinalstyrelsens förslag, som vi motionärer i huvudsak upptagit, innebär, att barnen, innan de lämna barnbördsavdelningen — jag tänker nu närmast på anstaltsvården — obligatoriskt bli föremål för vård och undersökning av en särskilt pediatrikt utbildad läkare. Dylika läkare finnas på ett stort antal av våra centrallasarett. Det är endast fråga om deras inkopplande på denna verksamhet.

Jag vill erinra om att befolkningsutredningen i sitt år 1945 avgivna betänkande angående förlossningsvården framhöll, att man måste acceptera såsom ett faktum att även det nyfödda barnet är patient och en i hög grad vårdbehövande sådan. En förlossningsavdelning är i själva verket ur vårdsynpunkt två avdelningar, en för modern och en för det nyfödda barnet. Det finns centrallasarett, där barnavdelningens läkare systematiskt går ronder på förlossningsavdelningen, till och med händer det att barnen före avresan från anstalten bli systematiskt undersökta, varjämte föreskrifter om barnets vård och uppfödning meddelas modern och de anhöriga. Så borde det vara på alla anstalter av detta slag. I det avseendet brister det emellertid, herr talman, och det är det vi närmast velat betona med vår motion. Medicinalstyrelsens anslagsäskanden för nästkommande budgetår visa, att man även på det hållet är medveten om att det inte på alla anstalter är så att den pediatrike läkaren så att säga kopplas till. Landstingsförbundet har ganska enkelt gått förbi det hela genom att påpeka, att man får utgå ifrån att där det finns pediatrik avdelning denna speciella vård under de sju första dagarna av barnets levnad är ordnad. Nog är det så att man från en anstalts obstetriska avdelning och till dess pediatrika kan överföra barn, som äro påtagligt sjuka, men det är inte det som det här är fråga om. Det är i stället fråga om en systematisk rutinmässig undersökning och om vården av dessa barn.

På en del platser, där pediatrik avdelning icke finnes inrättad på sjukvårdsanstalt med barnbördsavdelning, finns det emellertid — åtminstone på fyra platser, som jag känner till och där det årliga födelsetalet uppgår till cirka 4 000 — möjlighet att till förlossningsanstalten knyta i samhället praktiserande läkare. Det är den tanken, som vi motionärer i första hand velat ta upp.

Herr talman! Jag har klart för mig att det icke är lönt att här ställa något yrkande om bifall till motionen. Vi få väl vara nöjda med att statsutskottet skrivit välvilligt på denna punkt och bestämt understrukit vikten och betydelsen av denna omvårdnad om barnen under de sju första levnadsdagarna. När nu statsrådet Mossberg, som jag just såg komma in i kammaren, efter vad jag förmodar såsom inrikesminister kommer att handlägga dessa ärenden, är jag övertygad om, att vi ganska snart skola få motse en förändring till det bättre i här ifrågavarande avseende. Under alla förhållanden torde nu icke sista ordet vara sagt i denna fråga. Vi kunna icke stå till svars för de luckor som nu finnas med avseende å vården av det nya släktet.

Herr talman! Jag ställer intet yrkande.

Häruti instämde fru *Ewerlöf*.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 64 och 65.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 66, angående abortförebyggande åtgärder.

Efter föredragning av punkten anförde

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! I statsverkspropositionen har meddelats, att kuratorsverksamheten fördröjts på grund av brist på utbildad personal. Det har emellertid förutsatts, att verksamheten skulle komma i gång sedan en till innevarande år planerad särskild utbildningskurs för abortkuratorer hållits.

Det har nu visat sig, att kursen icke kan komma till stånd på grund av bristande tillslutning. Medicinalstyrelsen har anmält, att styrelsen ämnar göra ett nytt försök att få en sådan kurs till stånd nästa höst.

Förra hösten gav riksdagen Kungl. Maj:t bemyndigande att hålla kursen innevarande vår. Kostnaderna skulle bestridas från det nu ifrågasvarande anslaget till abortförebyggande åtgärder. De beräknades uppgå till omkring 7 500 kronor.

Statsutskottets tredje avdelning har haft denna fråga under behandling sedan utskottet avgivit sitt nu ifrågasvarande utlåtande. Avdelningen har därvid icke funnit anledning till erinran mot uppskov med kursen till nästa budgetår. Detta innebär att kostnaderna för densamma komma att belasta anslaget för nästa budgetår i stället för det nu löpande budgetårets anslag.

Jag har velat lämna detta meddelande, herr talman, men yrkar för övrigt bifall till utskottets hemställan i nu ifrågasvarande punkt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 67—75.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 76, angående lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 under femte huvudtiteln, punkten 202, föreslagit riksdagen att till Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 270 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård m. fl.* (I: 56) och den andra inom andra kammaren av herr *Pettersson* i *Dahl m. fl.* (II: 115), i vilka hemställts, bl. a., att riksdagen måtte dels besluta sådan ändring av bestämmelserna för bidrag från ifrågasvarande anslag, att gränsen för det beskattningsbara beloppet höjdes från 400 kronor till 1 000 kronor och att villkoren om visst högsta taxerat belopp och viss högsta skattepliktig förmögenhet utginge, dels ock besluta, att anslaget för budgetåret 1947/48 skulle höjas till 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 56 och II: 115 i vad nämnda motioner avsåge anslagsfrågan till Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 270 000 kronor,

II. att motionerna I: 56 och II: 115 i vad de ej behandlats under I ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Anslag till abortförebyggande åtgärder.

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.
(Forts.)

Reservation utan angivet yrkande hade vid denna punkt avgivits av herrar *von Heland* och *Pettersson* i Dahl.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr Pettersson i Dahl: Herr talman! Utskottet redovisar under denna punkt en motion, som berör två detaljer i den nu förevarande frågan. Den ena avser en utredning om den öppna sjukvården, och den andra gäller inkomstgränsen för bidrag från anslaget. I fråga om den förra, den öppna sjukvården och resorna där, har utskottet sagt, att en utredning därom pågår och att det därför är onödigt att begära en ny sådan. Detta har jag ingenting att erinra emot men däremot i fråga om den andra detaljen, nämligen vårt förslag om en höjning av inkomstgränsen från ett beskattningsbart belopp av 400 kronor till 1 000 kronor. I fråga om detta förslag säger utskottet, att det icke vill förneka att vissa skäl tala för en jämkning i motionens syfte men att utskottet med hänsyn till den förestående skattereformen icke finner anledning föreligga att nu föreslå någon ändring. Därmed menar utskottet tydligen, att genom den nya skattereformen blir den skattefria delen högre än den är enligt nuvarande bestämmelser. Jag kan icke, herr talman, underlåta att i detta sammanhang påminna om socialminister Möllers uttalande i sin proposition om hjälp till bostadsförbättringar och den inkomstgräns som där förordas då det gäller att hjälpa familjer. I propositionen nr 212 med förslag till nytt skattesystem utgår Kungl. Maj:t från, och jag har anledning förmoda, att riksdagens beslut blir i enlighet därmed, ett lägsta beskattningsbara belopp av från 4 000 kronor, för tvåbarnsfamiljer, och upp till 7 000 kronor för familjer med flera barn ger rätt till dessa barnbidrag. Här menar emellertid utskottet, att man icke skall rucka på det beskattningsbara beloppet 400 kronor och höja det till 1 000 kronor. De beskattningsbara beloppen i det nu förevarande fallet böra väl stå i relation till dessa senare. Då tycker jag att utskottets motivering blir ganska besvärande för att icke säga nästan småfuttig. Jag tycker att utskottet i detta hänseende bort kunna biträda motionen och höja inkomstgränsen. Som alla veta har riksdagen beslutat nya bestämmelser i här ifrågavarande avseende nämligen sjukvård, som skall träda i kraft den första juli 1950, då problemet alltså skulle få sin lösning. När vi i fjol beslutade denna stora reform uttalades emellertid farhågor för att omständigheter skulle kunna inträffa som gjorde, att den icke kunde träda i kraft ens vid detta datum. Det är alltså anledning antaga, att det hela kommer att fortsätta som hittills ännu en längre tid, i vart fall längre än de tre år, som patienterna på landsbygden få lov att räkna med denna snäva inkomstskattegräns.

Herr talman! Jag anser sålunda, att utskottet haft all anledning att biträda motionen i nu sist berörda fråga, och jag hemställer därför om bifall till motionen i vad gäller dess senare del.

Herr Eriksson i Stockholm: Herr talman! Utskottet har ju, som den ärade reservanten också påpekade, icke polemiserat mot motionen såvitt angår dess senare del, men det har ansett att på grund av de skäl, som anförts i utskottsutlåtandet, det icke nu föreligger anledning att vidta någon ändring i bestämmelserna.

Jag ber, med hänvisning till den motivering utskottet anført för sitt förslag, att få yrka bifall till detta.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som under överläggningen

Lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader.

(Forts.)

föreslagits av herr Pettersson i Dahl; och biföll kammaren vad utskottet i punkten hemställt.

Punkterna 77—97.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 98, angående länsstyrelserna: Expenser.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln, punkten 214, föreslagit riksdagen att till Länsstyrelserna: Expenser för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att tjänstebilar skulle tillhandahållas åt länsstyrelserna; kostnaden härför hade uppskattats till (24 × 12 000) 288 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till Länsstyrelserna: Expenser för budgetåret 1947/48 anvisa ett förslagsanslag av 2 600 000 kronor.

Utskottet hade i sin motivering framhållit, att genomförandet av förslaget om tillhandahållande av tjänstebilar åt länsstyrelserna icke borde föranleda inskränkning i landshövdingens rätt att erhålla reseersättning vid tjänsteresor i egen bil.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Larsson, Kari Andersson, Heiding, von Heland, Rubbestad* och *Persson* i Vinberg, vilka ansett, att utskottet icke bort göra något uttalande om landshövdingens rätt att erhålla reseersättning vid tjänsteresor i egen bil.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Rubbestad: Herr talman! I det anslag på 2 600 000, som statsutskottet under denna punkt föreslår, ingår en post på 288 000 kronor för anskaffning av tjänstebilar åt landshövdingarna. Varje landshövding skall sålunda få en bil för 12 000 kronor. Om denna sak äro alla i utskottet eniga. Man har ansett att landshövdingarna med hänsyn till deras representativa ställning äro i behov av bil.

Utskottet har emellertid särskilt framhållit, att den omständigheten att landshövdingarna få tjänstebil icke bör föranleda inskränkning i deras rätt att erhålla reseersättning vid tjänsteresa med egen bil. Denna bestämmelse anse emellertid vi reseranter alldeles onödig. Meningen är nu att om landshövdingen själv icke kan köra sin tjänstebil, skall en vaktmästare eller hos länsstyrelsen anställd maskinist eller annan göra det. Med hänsyn härtill anse vi reseranter att det är alldeles onödigt, att en landshövding använder egen bil vid sidan av denna tjänstebil, som han har rätt att använda hur mycket som helst. Statsrådet liksom också utskottet har betonat att med den ställning en landshövding har, bör han ha rätt att begagna sin tjänstebil på ett friare sätt än som gäller för tjänstemän i allmänhet, som ha tjänstebil till sitt förfogande. Alltså är det möjligt för en landshövding att använda tjänstebilen under alla omständigheter. Med hänsyn härtill anse vi reseranter att det skulle medföra krångel, om landshövdingarna medgäves den rätt, som utskottet förordar, nämligen att ta ut reseersättning för färd med egen bil. Det kommer att uppstå åtskilliga svårigheter, då det gäller att bedöma om det varit landshövdingens egen bil eller en tjänstebil som använts vid den eller den resan. Vi reseranter tro därför icke att det är oriktigt om andra

Anslag till länsstyrelsernas expenser. (Forts.)

kammaren bifaller reservationen. Jag har hört att i första kammaren voro anhängarna av utskottets förslag och anhängarna av reservationen nästan lika många och att det var med endast några få rösters majoritet som kammaren biträdde utskottets förslag. Jag anser att det vore lämpligt, om andra kammaren här ville följa reservanterna, varigenom åtskilligt trassel och bråk skulle kunna förebyggas.

Herr talman! Jag skall med dessa korta ord be att få yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Ur ekonomisk synpunkt är det ganska litet som skiljer utskottets majoritet och reservanterna på denna punkt. Det kan ju aldrig bli fråga om några större ekonomiska utgifter, därest man nu medger landshövding, som har egen bil, att i likhet med andra tjänstemän, som ha egen bil, rätt att använda denna för tjänsteresor mot ersättning enligt allmänna resereglementets bestämmelser. Jag ber att få fästa uppmärksamheten vid att allmänna resereglementet innehåller den föreskriften, att om en tjänsteman vid tjänsteresa använder egen bil, får han en ersättning av 35 öre per kilometer. Det är sålunda icke möjligt att det för den enskilde kan bli någon större ekonomisk vinst, om han använder egen bil vid en tjänsteresa. Detta om den saken.

Vidare framhöll den ärade talesmannen för reservanterna, att det skulle bli ett betydande krångel, om man skulle medge landshövdingarna rätt till ersättning för användande av egen bil. Jag kan icke förstå hur detta krångel skall kunna bli större för en landshövding än för annan tjänsteman, som befinner sig i samma predikament.

Det är ju klart att man kan hysa olika uppfattningar om ändamålsenligheten av detta stadgande. Reservanterna mena, att här tillhandahåller staten ett motorfordon åt landshövdingen och att detta motorfordon då också skall användas vid landshövdingens alla tjänsteresor. Det är en ståndpunkt som jag mycket väl kan förstå. Men säkerligen kan det å andra sidan framhållas, att under förutsättning att landshövdingen har egen bil, borde han ha rätt att använda denna, även om han gör en tjänsteresa, och få ersättning därför. Jag tror icke att det kommer att medföra några svårigheter i tillämpningen. Man får komma ihåg, att landshövdingen är en Konungens förtroendeämbetsman. Det förefaller mig vara fullständigt otroligt, att han skulle använda den egna automobilen så att säga i onödan. Det hela får antagligen tänkas ordnat på det sättet, att det blir en förmån för länsstyrelsens arbetsuppgifter i allra största allmänhet. Det är därför jag för min del icke kunnat dela dessa farhågor för att det skall bli krångel i tillämpningen, om man skriver på det sätt som statsutskottet har gjort.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del, däri inbegripen den motivering, som utskottet anfört för detta sitt förslag.

Herr **Rubbestad**: Herr talman! Herr Eriksson i Stockholm nämnde, att enligt resereglementets bestämmelser ersättningen är begränsad till 35 öre per kilometer och att det därför icke kommer att bli några stora summor som kunna komma i fråga. Men bilarna kunna ju gå mycket hastigt, ibland upp till 100 kilometer i timmen. Om landshövdingen sitter och åker så i några timmar, kanske det kan bli t. o. m. hundra kronor bara på en dag. Tänk då vad det kan bli på ett år! Det kan bli ganska betydande belopp, herr Eriksson, även med 35 öre per kilometer.

Sedan sades, att landshövdingarna äro förtroendeämbetsmän och att det

Anslag till länsstyrelsernas expenser. (Forts.)

fördenskull icke behöfve bli något krångel med utanordnandet. Men jag tror, att statskontoret, när det gäller att utanordna sådana här ersättningar, vill se verifikationer o. d. och icke bara litar till uppgifter. Det blir alltså denna myndighets sak att pröva, huruvida den skall lita på dessa uppgifter, som böra styrkas på det ena eller andra sättet. Nog kan det bli krångel med ett sådant system, att landshövding ibland skall kunna använda egen bil. Jag tycker ju, att all rimlig hänsyn är tagen till landshövdingarna, om man vill gå in för att skaffa dem bil på statens bekostnad och till och med låta en vaktmästare på länsstyrelsen eller någon annan köra dem i de ärenden de ha att uträtta. Då är all möjlig hänsyn tagen. Därför tycker jag, att man med gott samvete kan gå på den linje som reservanterna förordat.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rubbestad begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 98:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 5 a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring i motiveringen, som föreslagits i den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes likväl av herr Rubbestad, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 121 ja och 60 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 99—125.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 126.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa byggnadsarbeten för försvaret m. m.;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta åt E. L. Ceder m. m.; och

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse från erättningsskyldighet för konteramiralen C. G. Wahlström.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 11, i anledning av väckt motion angående en allmän decentralisering av statsförvaltningen m. m. och till kammaren överlämnat utdrag, nr 325, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll vad dess tillfälliga utskott i det föredragna utlåtandet hemställt och biträdde första kammarens i ämnet fattade beslut.

§ 14.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckta motioner om ändrad ordning för kungörande av tid och ställe för röstlängds framläggande till granskning; samt

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48, under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln, avseende anslagen under folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till svenska uppfinnarkontoret;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organisationen av statens isbrytarverksamhet jämte i ämnet väckt motion;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser folkhushållningsdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående, ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppdelning av professuren i radioteknik vid Chalmers tekniska högskola;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de tekniska högskolorna;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1947/48 till konstfackskolan m. m.;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser det nya socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckt motion;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1947/48 å kapitalbudgeten, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om inköp av inventarier m. m. för fångkolonier;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorier;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens institut för folkhälsan för budgetåret 1947/48 jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till centrala sjukvårdsberedningen: avlöningar m. m.

§ 15.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i *Dunker m. fl.*, nr 419, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, med förslag till lag om allmänna barnbidrag, m. m.;

herrar *Hansson* i *Skediga* och *Persson* i *Norrby*, nr 420, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 220;

herr *Gustafson* i *Dädesjö m. fl.*, nr 421, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, angående anslag för budgetåret 1947/48 till folkskoleseminarierna m. m.; samt

herrar *Kyling* och *Allard*, nr 422, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 231, angående anslag för budgetåret 1947/48 till överstyrelsen för yrkesutbildning.

Vidare avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 212, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., nämligen av:

herr *Liedberg m. fl.*, nr 423;

herr *Jonsson* i *Skedsbygd m. fl.*, nr 424; och

herr *Sandberg*, nr 425.

Därjämte avlämnades följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 222, med förslag till lag om kommunernas bidrag till kostnaderna för folkpensioneringen, nämligen av:

herr *Pettersson* i *Dahl m. fl.*, nr 426;

herrar *Kempe* och *Senander*, nr 427; och

herr *Werner m. fl.*, nr 428.

Slutligen avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Svensson* i *Ljungskile*, nr 429, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 232, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326), om delning av jord å landet, m. m.; och

herr *Ståhl m. fl.*, nr 430, likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 232.

Samtliga dessa motioner bordlades.

§ 16.

Ordet lämnades på begäran till

Interpellation.

Herr **Johansson** i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Den av regeringen beslutade pappersransoneringen missgynnar i hög grad arbetarpresen och de

Interpellation. (Forts.)

små tidningarna. Regeringen har icke fastställt normerna för pappersransoneringen till tidningsföretagen utan överlåtit åt Svenska tidningsutgivareföreningen att besluta därom. Denna organisation, som fullständigt domineras av de stora borgerliga tidningarna, har fastställt en begränsning av 15 % under andra halvåret 1947, vilket innebär 10 % om inskränkningarna börja den 1 april. Denna formella rättvisa innebär en stor reell orättvisa. Det är en allvarigare åtgärd för en tidning på 10 sidor att varannan dag skära ned formatet till 8 sidor än för en tidning på 40 sidor att dagligen skära ned till 36. Detta särskilt som nedskärningen beräknas ske på annonssidorna, vilket kompenseras med en tillåtelse att höja annonspriserna.

Även den tidigare formen av inskränkning av pappersförbrukningen, den s. k. frivilliga textransoneringen, har gynnat de stora borgerliga tidningarna på arbetarpressens och de mindre tidningarnas bekostnad. Den har heller icke lett till det beräknade resultatet, ty de stora tidningarna ha avsevärt ökat sin pappersförbrukning, eftersom annonssidorna lämnades utanför. Från den frivilliga textransoneringens införande år 1945 har Dagens Nyheter enligt tidningstaxan ökat årsvikten med inte mindre än 8 kg, eller från 74,3 till 82,3 kg. Med den av tidningen själv uppgivna upplagan betyder detta en ökning av pappersförbrukningen under den tid då inskränkningar skulle ha vidtagits med inte mindre än 2 000 ton för denna enda tidning, eller $\frac{1}{5}$ av hela den besparing för dagspressen som regeringen vill uppnå under detta år. Göteborgs-Posten har under samma tid ökat årsvikten med 3,6 kg, medan tidningar som lojalt sökt följa anvisningarna, exempelvis Morgontidningen, minskat årsvikten med 2,3 kg per årsexemplar.

Från arbetarpressens sida framfördes i Svenska tidningsutgivareföreningen två alternativa förslag, dels att sidantalet skulle maximeras och dels att inskränkningarna skulle följa en graderad skala, som medförde större besparingar för de största tidningarna än för de små. Detta förslag nedvoterades av de stora tidningarna, som behärskade organisationen. Det borde enligt min mening vara regeringen som fastställer normerna för att förhindra att de stora borgerliga tidningarna fastställa normer som missgynna den övriga pressen.

Det är vidare anmärkningsvärt att begränsningen av pappersförbrukningen endast i ringa grad gått ut över den underhålliga veckopressen. Under den tid som begränsningen har pågått har det till och med startats flera nya sådana tidningar, pornografiska och andra, vilka genom en våldsam reklam drivit upp upplagorna och pappersförbrukningen. Enbart företaget Bonnier—Åhlén & Åkerlund utger icke mindre än 7 miljoner ex. veckotidningar per månad. De flesta veckotidningarna från denna och andra koncerner träffas av Artur Lundkvists karakteristik vid författarnas opinionsmöte: »De ljuger sig ifrån det bestående, lanserar en reaktionär strutspolitik» och bjuder »en meningslös upprepning av något fullständigt meningslöst». En kraftig nedskärning av papperstilldelningen till den underhålliga delen av veckopressen skulle inte bara öka våra exportmöjligheter, den vore samtidigt en stor kulturgärning. I samband därmed borde en utredning vidtagas huruvida större pappersmängder lagrats i dessa företag.

Det finns även anledning att undersöka huruvida företagarna inom pappersindustrin företa medvetna produktionsinskränkningar även på detta område i syfte att påverka regeringens politik eller av andra anledningar. Under detta år ha tre cellulosafabriker, nämligen Ulriksfors, Örviken och Vivstavarv, inställt driften. Nyhamnsfabriken i sundsvallsdistriktet har tidigare inställt driften, och maskinerna säljas till utlandet. Medan industriproduktionen som helhet stigit från 100 enheter 1935 och till 130 år 1947 har pappersindustrin under samma tid bara åstadkommit en höjning med en enhet. Detaljsiffrorna från

Interpellation. (Forts.)

oktober i följande visa en sänkning av produktionen i en tid, då regeringen söker öka massa- och pappersexporten. Disponent Göranson i cellulosakoncernen har nyss uttalat sig för ytterligare sänkning av produktionen och motiverat den med att vi måste tänka på återväxten i våra skogar. Bankföreningens litografi i serien »Svenskt liv och arbete» visar emellertid att avverkningarna i skogarna endast under ett av de åtta åren 1937—1945 ha överstigit återväxten. Ett djupare grepp i vårt förråd av växande skog, för att under nuvarande svåra valutaförhållanden och exceptionellt goda konjunkturer på pappersmarknaden övervinna våra svårigheter, kan således väl försvaras.

Med hänvisning till ovanstående anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet John Ericsson få framställa följande interpellation:

Har statsrådet för avsikt att ge sådana direktiv för pappersransoneringen att de mindre tidningarna icke längre missgynnas i jämförelse med de större?

Förbereder statsrådet ytterligare inskränkningar av papperstilldelningen till den underhålliga delen av veckopressen?

Ämnar statsrådet vidtaga några åtgärder för att häva produktionsinskränkningarna på pappersmassa och papper och för att höja produktionen under den tid som världsmarknadens pappersbehov fortsätter att vara lika stort som för närvarande?

Denna anhållan bordlades.

§ 17.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet, nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse rörande det svensk-finska varuutbytet; samt

från bankoutskottet:

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 16 maj 1890 (nr 21 s. 11) angående de allmänna grunder, som vid hypoteksföreningars bildande och framtida verksamhet skola till efterrättelse lända.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1.40 em.

In fidem
Gunnar Britth.